RAGIP PAŞA
2402

مرآت اخلاق

مؤلفی
انجمن معارف اعضاسندن
سلانيكلی حلمی

برنجی طبعی

معارف نظارت جليله‌سنك فی ۲۳ شوال سنه ۱۳۱۶
تاريخ و ۸۲۷ نومرولی رخصتنامه‌سيله باب عالی جاده‌سنده
رشيد افندی خاننده ۳۸ نومرولی « قصبار »
مطبعه‌سنده طبع اولنمشدر

معارف نظارت جليله‌سنده متشكل تدقيق مؤلفات
هيئتنك تقديرينی حائزدر

صاحب و ناشری : تفيض كتبخانه‌سی صاحبی
يارسيخ

درسعادت

۱۳۱۷

نومرو ۲۸۲

مرآت اخلاق

مؤلفی

انجمن معارف اعضاسندن

سلانیكلی حلمی

برنجی طبعی

معارف نظارت جلیله‌سنك فی ۲۳ شوال سنه ۱۳۱۶ تاریخ
و ۸۲۷ نومرولی رخصتنامه‌سیله باب عالی جاده‌سنده رشید افندی
خانده ۳۸ نومرولی «قصبار» مطبعه‌سنده طبع اولنمشدر

معارف نظارت جلیله‌سنك تقدیرینی حائزدر

صاحب و ناشری: تفیض كتبخانه‌سی صاحبی

بارسیغ

درسعادت

۱۳۱۷

نومرو ۱۰۰

T. C.
MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI
RAGIP PAŞA KİTAPLIĞI
MÜDÜRLÜĞÜ
Sayı: 2402

T. C. ... Kütüphanesi ... 1939

R. 4
2768

خلاصۀ فکرم

اسلامیت محض انسانیتدر. انسانیت ایسه مکارم اخلاقدن عبارتدر!

بو حقیقت نقطۀ نظرندن باقیلیرسه فضائل اخلاقیه حقنده سوز سویله‌مك کونشك ماهیت فیاضانه‌سندن بحث ایله‌مك قبیلندن عد اولنه‌ماز صانیرم. سعادت بشریه‌یی - جهت جامعه‌سی اعتباریله - تأمین ایدن مکارم اخلاقك علویتی حقیله دوشونیلورسه، تهذیب افکاره دائر سویله‌نیله‌جك سوزلرك‌ده قیمتی او نسبتده اهمیت کسب ایدر اعتقادنده‌یم!

کرۀ زمین هر زمان فیوضات سماویه‌یه محتاج دکلمیدر؟ انسانلرده فضائل اخلاقیه‌نك سنوحاتنه دائما عرض احتیاج ایدرلر. چونکه حیات بشریت طبعاً معیشتله قائم اولدیغی کبی وجود انسانیت دخی معناً روح فضیلتله دائمدر. او حالده حیات معنویه‌مزك دوام وبقاسنه دلالت ایدن وسائطی تکثیره چالشمق انسانیت نامنه آیریجه بر مزیت حکمنده عد اولنمزمی؟

مقصدم ضمناً تفاخر دکلدر. بالعکس بویله مختصر بر اثرله انسانیتك مآثر فاضله‌سنی تزیین ایدن اخلاق جمیله‌یی تصویره موفق اوله‌بیلیرسه‌م او نعمت موفقیت مقابلنده صراحةً بر عرض تشکردر. یوقسه آداب اخلاقه تعلق ایدن بر مقدمه‌یه بشریتك مساویٔ غافلانه‌سندن متولد حسیات متفاخرانه ایله خاتمه ویریله‌میه‌جکنی دوشونه‌میلردن دکلم!

بو اثرم «نقصاندن وارسته‌در!» کبی واهی بر ادعاده بولنه‌مام. فقط او نقصانیله برابر کمالات فکریه‌یه - ممکن مرتبه - خادم اولدیغی‌ده دعوی‌دن منع اولنه‌مام. مسلمدرکه طریق ترقیده کوچوك بر آدیم آتمق بر هیکل تدنی کبی یرنده طورمقدن البته اولی‌در!

فکر عاجزانه‌م یالکز اخوان ملتی اثرمدن استفاده‌یه دعوت دکل، انوار فضائلدن کندی استفاضه‌مه‌ده خدمت ایلمکدر. بو خلوص نیتمه کوره توفیق خدا رفیق اولورسه شو نقصان اثرمده روضۀ کماله دلیل اولمق شرفیله آثار تکملدن عد اولنور امیدنده‌یم.

بولندیغمز دائرۀ معرفتك توسیع ترقیسنه چالشمق عیبمیدر؟ مادامکه انسان وسعی، اقتداری قدر خدمتله مکلفدر! او مکلفیت حقنی محافظه‌یه‌ده مجبور دکلمیدر؟

هر بر اثر، مؤثرینك درجۀ اقتدارینه شاهد مجسم اولدیغنه کوره عجز واقتداردن بحث ایتمك‌ده زائد بر شیدر. طبیعیدرکه بر قارنجه بر فیل قدر قوتی حائز اوله‌ماز! لکن او قارنجه‌ده وسعی قدر خدمتله تأمین حیاتنه چالشمقدن وارسته بولنه‌ماز. زیرا یشامق چالشمغه وابسته در!

جمعیات انسانیه‌ده منافع متقابله مطلقا مساعیٔ مشترکه‌دن حاصل اولور! بو حکمته مبنیدرکه ترقیات اسلامیه‌مزه خدمتله شرفیاب اولان اسلاف عظام تربیۀ فکریه ایله مکارم اخلاقیه‌نك اساسلرینی تعیین خصوصنده فوق العاده همتلر ابذال ایتدیلر. ایشته او عالی همتلر سایه‌سنده‌درکه بنم کبی بر عاجزده - مکلف اولدیغی وسعی قدر - اولاد وطنك تنویر افکارینه دلالت شرفنی احراز ایله‌مك عزمیله بو اثری یازمغه جسارت ایده‌یور..

نه یپالم؟ فکر وقلم کبی ایکی محبوب طبیعتك امکاریله وجوده کلن بر اثری محو ایتمکه کوکلم‌ده راضی اولمدی وجدانم‌ده! جدی بر شوقك، صمیمی بر عزمك تأثیریله حسیات وجدانیه‌سنه غالب کله‌مین عاجزلر، کریم الشیم اولان اقتدار صاحبلری نزدنده معذور کوریلورلر

ذهابنده بولندم . امید ایده‌رم‌که بو عذرم عجزمك قباحتیله مساوی بر درجه‌ده تلقی بیورلماز ! . . .

ذاتاً اب فضیلتمز؛ ولی معرفتمز اولان پادشاه ذیشانمز افندمزك اقصای آمال همایونلری معارف اسلامیه‌نك ترقیات جدیه‌سنه معطوف دکلمیدر ؟ زمانمزده کوردیکمز آثار تکملات هپ او سایه‌ده وجوده کلیورمی ؟ ایشته بو عاجزده رضای حقه اضافتله رضای حضرت پادشاهی‌یه اتباع ایدن بر حس علوی‌یه غالب کله‌مدیکمی بو اثرمله اثبات ایلدم . اظهار عجز ایله قصور ایتدمسه نیاز عفو ایلمکه‌ده حاضرم !

مؤلف عاجز

حلمی

مدخل

بسمله‌خوان ابتدا اولدقدن صکره :

تشکرات بینهایه حضرت رب العلام، تحیات بیغایه جناب فخر الانام شانته لایقدرکه فیض قدرتی بتون کائناته رابطهٔ حیات، نور قدسیتی عموم عالم اسلامیته واسطهٔ نجات اولمشدر.

جناب حقك عظمت قدرتی، حکمت خلقتی فکر بشرله کشف اولنه‌بیلیرمی ؟ نه ممکن ! بر ذره‌نك ماهیتنی خرده‌بینلر واسطه‌سیله تدقیقه چالیشان بر نظر عاجز بو جلوه‌گاه عبرتده تجلی ایدن سرائر حکمتی، مآثر علویتی فهم وادراکه نصل موفق اوله‌بیلیر ؟

هیهات ! کافهٔ موجوداتده اسرار قدرتی تجسم ایدن بر وجود مقدسی هانکی بضاعه احاطه ایده‌بیلیرکه او عظمت قدسیه‌نك اوصاف علویه‌سندن بحث ایتمکده امکان تصور اولنه‌بیلسون ؟ . .

قدرت الٰهیه‌یی حوصلهٔ بشریه‌نك استیعاب ایتمسی عینیله

كائناتك بر ذره‌يه صيغمسى درجه‌سنده محالاتدن اولديغى جهتله بو حكمت عظمى نه‌قدر تدقيق وتعميق ايدلمش اولسه هرحالده ناطقهٔ انسان :

العجز عن درك الادراك ادراك
والبحث عن كنه ذات الله اشراك

حقيقتنى بالتكرار جناب قادر ازلينك ذات وصفات عظيم الشاننى كمال حيرتله تقديس ايلمكدن، يعنى ادراكى ممكن اولميان قدرت آلهيه بحثنده عجز وسكوتى قبول ايله بر اثر ادراك كوسترمكدن وارسته اوله‌ماز .

مرأت اخلاق

برنجى فصل

قوهٔ عقليه‌نك تعريفى

علم عقائد، علم فلسفه كبى علوم عاليه حكمت عقليه‌نك برر قانون معنويسيدر. عقل، نفس ناطقه‌نك مطلع عرفانى اولديغى جهتله هر بر علمك حقيقتى، ماهيتى او سايه‌ده استدلال اولنور.

علم، حقيقةً انسانك مدار حياتى، رهبر نجاتى اولمق اعتباريله نه قدر شايان تعظيم بر معلم ذى اقتدار ايسه عقل دخى او معلم محترمك تعليمات حكميه‌سنى تلقى، محافظه ايتمك صورتيله حائز شرف واعتباردر .

علم، بر جسم فضيلت فرض اولنديغى تقديرده حيات

معنویسیده عقلدر دیمك اقتضا ایدر . چونکه حقائق علمیه‌یی احاطه ایدن قوهٔ حافظه عقل وذكانك تفرعاتندندر .

بو حکمته مبنیدرکه علمای متقدمین عقلی علمه تقدیم ایله فضلك کماله اولان حق تقدمنی اثبات ایلمشلردر .

انسانی احسن تقویم شرفیله ممتاز بیوران مواهب الٰهیه‌نك اشرف و اقدسی عقل و عرفان ، حق وباطلی تفریق ایدن ، ممکناتی محالاتی تمییز ایلین فکر واذعان دکلیدر ؟

روحك اجزای وجوده تعلق ایله کندی ماهیتی حقنده عقلك دلالتنه محتاج بولنمسی نه بیوك حکمتدر؟ اوت ! وجودك حرکات طبیعیه‌سیله موجودیتنی اثبات ایدن روح انسانی ، بر قوهٔ معنویه‌درکه اوده جسمه اولان ارتباطیله ماهیت ذاتیه‌سنی ، مؤثرات مادیه‌سنی عقلك دلالتیله تعیین ایده‌بیلیور !

روح فاعل ایسه ، عقل‌ده حاکمدر ! بو حکمته مبنیدرکه وجود انسانده کمال مربوطیتله اتحاد ایدن او ایکی قوتك تعیین ماهیتی روحه دکل ، عقلك حکمنه وابسته بولنیور . مثلا روحك ماهیتی جسمك ترکیباتیله کاملاً مباین عد اولنیور . فقط وجود ایله روحك بر نقطه‌ده اجتماعیله بر ترکیب منتظم حاصل اولدیغی یعنی بو ایکی قوهٔ متضاده‌یی حائز اولان انسان او ترکیب عظیمی‌ده عقل واسطه‌سیله تحلیل استعدادنده بولندیغی فعلاً اثبات ایلیور . حتی قدرتمزله عجزمز کبی ایکی ضد طبیعتی‌ده عقلمز کشف وتعیین ایدیور .

انسانده اجتماع ایدن سجایای متضاده‌نك ماهیتلرینی امتزاج ایتدیرن قدرت فاطره‌اك بیوك صنع حکمتنی عقلك وجودنده ختم ایلمشدر .

عقل انسانی نه بیوك موهبهٔ سبحانیدر ؟ حائز اولدیغمز قوهٔ عقلیه‌مز کندی وجودیمزده موجود وهر زمان او قوتك معاونتنه مراجعتمز احتیاجات بشریه‌مزدن معدود اولدیغی حالده او خاصهٔ علویه‌نك وجودمزدن بر جزؤ عضوی عد اولنه‌مامسی نه غریب بر دستور حکمتدر ؟ .

عقل ، انسانك الءمؤتمن مستشاری وبلکه‌ده مرشدیکانه‌سی ایکن کندی ماهیتنه کندیسنك‌ده واقف اوله‌مامسی نه حیرت افزا بر مسئله‌در ؟ !

قانون فطرتده عقل ، سهودن ، عجزدن . تردددن خالی دکلدر . فقط ینه قدرته ، اراده‌یه ، ادراك حقیقته دلالت ایده‌جك برقوتی حائزدرکه اوده قدرت ربانیه‌نك عقول بشره صیغمیان اسرار حکمتندندر . .

∴

خلقت بشریه‌ده عقلك مساوی بردرجه‌ده احسان بیورلدیغی قبوله شایان بر حقیقت عد اولنه‌ماز . واقعا تربیهٔ فکریه‌نك ، تجربهٔ نظریه‌نك توسیع عرفانه مدار اولدیغی قابل انکار دکلدر . فقط بونلر اساساً عارضی ، کسبی شیلر اولدیغی جهتله خلقتده تساویٔ عقله دلیل اوله‌ماز چونکه قوهٔ عقلیه‌نك حد

ذاتنده اولان خاصهٔ ذکا انسانلرده مساوات اوزره حکمفرما اوله‌میور . . ذکا عقلی تنویر ایدن بر نور مبارکدرکه هم کندی ضیاسنی، هم ضیادارنی تابدار ایتمك قوتیله وجودیمزده تجلی ایدر . هر بر نظر بصیرت اونورك آثار باهره‌سنی کوریر . او مرآت حکمتی کوره‌مین نظرلر دنیاده هیچ بر شی کورمکه موفق اوله‌مازلر . زیرا نور ذکا انسانك واسطهٔ رؤیتی اولان کوزلرینك‌ده ضیاسیدر .

عقل، روحك معنویات عالمنی تمیزه مستعد بر خاصهٔ ممتازه اولدیغی مناسبتله قدرتك حیرت افزای ادراك اولان مناظر حکمت مآثرنی مشاهده‌یه وبلکه‌ده هر بر اثر قدرتدن بر بدیعهٔ عبرت اظهاری کبی عالی مساعده‌یه او هادیٔ کمال سایه‌سنده ظفریاب اولیور !

قیاس ایده‌لم ! افعال و حرکات عمومیه‌مزی تدقیق ایله خالق بالحق اولان حضرت مرید علیمك بو عالمده کوردیکمز آثار قدرتنی تماشایه موفقیتمز عقل سایه‌سنده دکلیدر؟ وحدت الهیه کبی بر حقیقت قدسیه‌یی بیله منطق دائره‌سنده تلقین ایدن دستور حکمت عقلدن بشقه بر واسطهٔ عبرتمیدر ؟ !

مزیات علویه‌ایله تکریم بیوریلان انسانك محاسن معنویه‌سی قوهٔ عقلیه ایله تهذیب اولندیغی جهتله ابنای بشرده اولان شرف امتیاز ناطقه‌دن زیاده عقل وذکایه عائددر .

بعض فکر حکیم اربابی کیفیت عقلی بر طاقم معنویاته حصر ایده‌رك او یولده پك بیوك حقیقتلر کشف ایلمشلرسه‌ده بز او حقائقی تماميله مکارم اخلاق نقطهٔ نظرندن محاکمه ایده‌جکز . چونکه موضوع بحثمز فضائل انسانیه‌نك موصوف الهی اولان اخلاق جمیله‌یی تصویردن عبارتدر .

حکیم ذی کمال ابن سینا دیورکه :

« عقلك نفس انسانی‌یه تقدم ایدن ازلیتی حکمت اسلامیه‌نك احکام جلیله‌سندن اولدیغنه کوره او فیض جزؤینك مقدس بر فیاض کله نسبتی ثابت اولمشدر . روحلرك خلق اولندیغی حقنده نه قدر تدقیقات اجرا ایده‌بیلدمسه عقلك ازلیتنه دلالت ایدن برچوق حکمتلره واقف اولدم .

انسانلقده نه قدر استعداد معالی موجود ایسه کافه‌سی عقل وعرفانك دلالتیله وجوده کلیر . کمالات انسانیه‌نك مبدئنده، منتهاسیده عقل سلیمدر . بو سببله‌درکه عقل وعرفان اربابی دائما اوهادیٔ سعادتك دلالتیله سلامت انسانیه طریقی کندیلرینه بر صراط مستقیم اتخاذ ایتمشدرلر . زیرا انسانه واسطهٔ سلامت، رابطهٔ سعادت اولان مواهب فطریه‌نك احسن وافضلی عقلدن عبارت اولدیغنی تسلیم ایلمشدرلر . .

عاقل، امید ایتدیکی نجات ومسعودیته نائل اولور . چونکه شرائط عقلیه‌نك احکامنه موافق اولان حقیقتلری حقیله بیلیر . انسانك فعلی عقلنك دلیلیدر . بر شیئك فرعی، اصلنك ماهیتنه

شامل اولور . عقل وحكمته موافق حركت انسانی مرتبهٔ فلاحه سوق ايدر . . »

شو حكميات عقليه‌نك شامل اولديغی حقائق علويه اوقدر واضحدر كه اك سطحی بر فكرلره‌ده معنای عميقی نظرلرده تجسم ايلر .

اخلاق فاضله‌نك مرشدی ادبی جناب محی‌الدين عربی ، عقلك علويت ماهيتی حقنده غايت رنكين ايكی حكمت شعريه سويله‌مشدر . مشار اليهك دور حياتنده يازلمش بر اثرده كورديكم او ايكی قطعه‌يی ـ بحثمزه مدار زينت اولمق اوزره ـ عيناً قيد ايله اجمالاً شرح ايده‌يم .

(١)

وافضل قسم الله للمرء عقله
وليس من الاشياء شیٔ يقاربه
اذا اكمل الرحمن للمرء عقله
فقد كملت اخلاقه و مناقبه

موهبهٔ عقل وعرفان عطايای سبحانيه‌نك افضليدر. مزيات انسانيه‌ده جوهر عقلدن قيمتدار برشی اوله‌مز. بر آدمك مكارم اخلاقيه‌سيله مناقب جميله‌سنده حائز مرتبهٔ كمال اولمسی، مطلقا او عطيهٔ رحمانيه‌نك بر درجهٔ مكمليته ايصال ايدلمسيله قابل اوله‌بيلير.

(٢)

يعد رفيع القوم من كان عاقلا
و ان لم يكن فی قومه بحسيب
اذا حل ارضاً عاش فيها بعقله
و ما عاقل فی بلدةٍ بغريب

عاقل اولان انسان هريرده رفيع القدر ، واجب الاحترام اولور. ولوكه قومی ایچنده نسلاً اصيل وحسيب اولمسون! عاقل نره‌ده اولسه تأمين معيشت خصوصنده مشكلاته اوغرامز. عقل وعرفان صاحبی هيچ بر بلده‌ده غريب و حقير اولماز. چونكه انسانك شرفی يالكز حسب ونسبی ايله دكل آنجق كمال عقل وادبيله‌در.

بو مختصر بيان ایچنده نه قدر بدايع حكمت مندرجدر؟.

حكمانك پير فاضلی اولان سوقراط ديمشدركه :

« مزيات انسانيه‌نك كافه‌سنه حق رجحانی اولان قوهٔ عقليه بشريتك مابه الافتخاريدر. زيرا بنم نظرمده ثابت اولان وحدانيت الهيه‌يی عقلمك دلالت كامله‌سيله تصديق ايلدم. اشيانك ماهيتی حقنده نه قدر تدقيقات اجرا ايتدمسه واقف اوله‌بيلديكم حقيقتلری كندی ادراكمله كشف ايلدم . تقديس ايتديكم اوصاف انسانيه‌ده عقلدن مقدس برخاصه بوله‌مادم. حتی كندی موجوديتمی‌ده عقلمله اثباته موفق اولدم.

بر صباح آپولون عبادتخانه‌سنه کیتمشیدم . اثنای عبادتده خاطریمه کلدی که : عجبا دنیاده الک زیاده تعظیم و تقدیسه لایق کیمدر؟ صوفوقلیسك چیره دستیٔ مهارتی اولان بر هیکل شایان تقدیس اوله‌بیلیرمی ؟

اثردن مؤثره انتقال ایله تأمل اولنورسه بویله روحسز شیلری اعمال ایدن بر عامل ذی روحك مطلقا بر خالق ازلیسی اولدیغی اکلاشیلیور!

واقعا وجودی معقول بر مقصده دلالت ایلین مخلوقات بر درجه‌یه قدر شایان احترام عد اولنورسه‌ده او وجودی بو استعداد ایله خلق ایدن قدرت ذی کمال البته دها زیاده تعظیماته احرادر.

مؤثر حقیقی اولان جناب حقك آثار قدرتی کائناتده مشاهده اولندیغی کبی ذات اجلنك واجب الوجود اولدیغی‌ده شبهه‌سزدر. بونکله برابر ذات حقی مشاهده ایتمك ممکن دکلدر: حتی بو عدم امکان پك طبیعی بر قیاس ایله رهین مرتبهٔ اذعان اوله‌بیلیر.

مثلا بن کندی حرکاتمك، تصوراتمك معقول اولدیغنه ینه کندی عقل وادراکمك دلالتیله حکم ایده‌یورم. لکن عقلمك وجودینی جسماً کوره‌میورم! اوحالده قوهٔ عقلیه‌سنی کندی افعالیله استدلال ایدن بر صاحب امعان بو مکونات جسیمه‌ده کوردیکی آثار قدرتك بر مؤثر ذیشانی اولدیغنی تسلیم وتصدیقده تردد ایدرمی؟.

موجودیت مادیاتده رؤیته وابسته ایسه‌ده معنویاتده آثاریله استدلاله شایسته‌در.. حیات نه‌در؟ روحك وجوده ارتباطندن عبارت دکلمیدر؟ لکن روحك تأثیرات معنویه‌سی هر بر حرکتمزده صراحةً کورلدیکی کبی وجودی مادةً کوریله‌مز..

کلیات، کندی جزئیاتندن اعظم دکلمیدر؟ اویله ایسه بو عظیم مبنای کائناتده کوردیکمز صنایع اعجازکارانه‌نك ازلی ربانیٔ ذی‌قدرتی، ابدی بر صانع حکمتی اولدیغنه ایمان ایتمك الك بیوك اثر عرفاندر.

بر آیینه‌یه عکس ایدن صورت کورلدیکی حالده او صورتك وجودینی مشاهده‌یه چالشمق، عکسك صورت ماهیتنی تقدیر ایده‌مامکدن ایلری کلیر. چونکه آیینه‌ده تجلی ایدن صورت عین وجود دیمکدر! ثابت اولان بر حقیقت محتاج اثبات اوله‌ماز.

ایشته بو کائنات اویله بر مرآت عبرتدرکه مرئیسنی‌ده کوستریر محیطی‌ده!... فقط بر نظرده قوتلی بر باصره اولملیدرکه او صورت حکمتی کورمکده موفق اولسون!. او نظر بصیرت ایسه عقل واذعاندن عبارتدر!!»

ای قارئ عاقل! شو داهیٔ ذی‌اقتدارك مطالعات حکیمانه‌سی. محاکمات عاقلانه‌سی حکمت اسلامیه نقطهٔ نظرندن فوق الغایه شایان تحسین وتقدیر دکلمیدر؟!.

وجدان !

روحمزك حائز اولدیغی برخاصهٔ علویه‌وجداندركه حسیاتمزی افعالمزی هپ اوسایه‌ده ادراكه موفق اولیورز. حتی موجودیتمزی بیله وجدانمزله مشاهده ایدیورز! لكن بوخاصه روحك برقوهٔ اضافیه‌سیمیدر؟ یوقسه معنوی برواسطهٔ طبیعیه‌سیمی؟ ایشته بو مسئله علم فلسفه‌ده حائز اهمیتدر.

یونان قدیم حكماسندن آرسطوطالیس دیوركه:

« هر بر حقیقتك اثباتی مطلقا بر دلیله محتاجدر. مثلا علم ریاضیده اعدادك ماهیتی، حكمت طبیعیه‌ده اشیانك یكدیكرینه اولان مناسباتی مادةً اثبات ایتمك اقتضا ایدر. یعنی هر بر مبحث علمده برمادهٔ ثبوتیه ارائه اولنمليدركه اوثبوت ایله علمك حقیقتی ذهنلرده قرارگیر اوله بیلسون !. زیرا علمك ماهیتی وثوقدن عبارتدر. وثوق ایسه وجدانك ادراكنه وابسته‌در.

هرحركت برقوته تابع دكلیدر؟ اویله ایسه روحمزك قوای معنویه‌سندن عبارت اولان وجدانمزده قوهٔ فكریه‌مزك برواسطهٔ مدركه‌سی یعنی حسیاتمزك روحمزه تأثیرایدن برراب‌طهٔ الیقتیریقیه‌سی دیمك ایجاب ایدر! »

بومطالعه مصیبدر ظن ایده‌رز. اویله یا! مادامكه روحك متأثر اولمسی بای حال برتأثیرك وجودینه وابسته‌در. مادامكه برتأثیرك قوتیله الك اول متأثر اولان وجداندر! اوحالده روحه

تعلق ایدن تأثیرك قوتی‌ده وجدانك حسندن، ادراكندن عبارت اولدیغنه حكم ایله وجدان ادراكات حسیه‌نك، حسیات فكریه‌نك مدخلیدر دیمكده اصلا تردد ایتمه‌ملی‌یز!

فقط هر برحكمك برمادهٔ ثبوتیه‌سی اولمینجه وجدانه قناعت كلمز! بو مناسبتله بزده بو بحثه دائر ویره‌جكمز حكمی قانون فلسفه‌یه توفیق ایده‌بیلمك ایچون اول امرده فكرمزی براز توسیع ایله خاطرمزه كلن حقائق ثبوتیه‌یی مختصراً ایضاح ایده‌لم كه وجدانمزده قانع اولسون اذعانمزده..

ارباب وجدان نظرنده ثابت اولمش بر حقیقتدركه وجدان ذكا كبی قوای روحیه‌دن عبارت برواسطه‌دكلدر. وجدانك بعضاده روحمزه ایتدیكی تأثیر طبیعیسنی كندمزده حس ایده‌یورز. چونكه اوخاصه قوای عمومیه‌مزك جمله‌سنه عین تأثیرده بولنمیور! بعض تأثیراتنده وجدان كندی وظیفهٔ استقلالنی تماميله محافظه ایده‌یور. ایشته بوحال اونازنینك بشقه برقوته، بشقه برصلاحیته مالك اولدیغنی اثبات ایلیور! ا

ذكای بشر طبعاً مختلف اولدیغی كبی وجدانك تأثیروقوتی‌ده هرانسانده تخالف ایدر. یعنی تربیهٔ فكریه‌نك، فضائل اخلاقیه‌نك درجه‌سنه كوره هرشخصده بشقه برصورتده تجلی ایلر!

اوت! وجدان اویله برآب صافدركه ایچنده بولندیغی شیشه‌نك رنكنه تابع اولور! یعنی اساساً كندی صاف بر رنكه مالك اولدیغی حالده بولندیغی قابك رنكنده كندینی كوستریر.

اخلاقه عائد اولان بو مسئله پك كوزل بر زمیندر. فقط بزم صدد بحثمز بالخاصه وجدانك ماهیتنه عائد اولدیغی جهتله جریان بحثمز وارسون كندی مجراسنده دوام ایلسون! ذاتاً بو جریانك منصب اوله‌جغی نقطه ینه اخلاقك ساحل علیاسی دكلمی؟

افندم! وجدان، بر جهتدن قوۀ فكریه‌نك حسیات جسمانیه ایله اولان مناسباتنه واسطه اولوركه بوده معاملات وجدانیه‌نك قوای فكریه ایله برلشمه‌سندن عبارتدر.

بر جهتدن‌ده روحك ادراكات ذاتیه‌سنه دلالت ایدركه بوده روحك تحریات وكشفیات معنویه‌سنه وجداندن بشقه بر قوتك مناسبتی اولمدیغنی اثبات ایدن بداهتدر.

اوت! وجدان انسانك مالك اولدیغی بر قوۀ روحانیه‌دركه یالكز فكره دكل روحه‌ده نافذدر.

حكمای فاضلۀ عربدن ابن سینا دیوركه:

«وجدان روحك، فكرك احتساساتنه واسطه‌در. لكن فلسفه نقطۀ نظرندن روح نه‌در؟ فكر نه‌در؟

روح، فعال، سیال بر جوهردر. یعنی حسیات عمومیه تأثیراتنك مبدأ ومركزی اولان بر قوتدر.

فكر، عین خاصه‌لری حائز اولدقدن فضله قوۀ مدركه‌نك استعداد حیاتی روحه ایصال ایدن بر علتدر.

بونكله برابر فعالیت، حساسیت كبی قوای وجدانیه بالذات روحك خواص طبیعیه‌سندن عبارت ظن اولنمسون! بالعكس او

خواص روحانیه جوهر روحی تشكیل ایلدیكی كبی قوۀ عقلیه‌نك خاصۀ ادراكاتی دخی جوهر فكری تشكیل ایدر...»

بو حكیم فاضلك تعریفنه كوره وجود بشر روحك، فكرك احتساسنه مخصوص بر واسطه، وجدان ایسه حیات معنویه‌مزی تأمین ایدن بر رابطه‌در.

مقصدیمزی ایضاح ایده‌لم: عجبا روح دیدیكمز حیات طبیعیه‌مز كبی برده حیات وجدانیه‌مز موجود دكلیدر؟

اوت! او موجودیت قابل انكار اوله‌مز. زیرا حیات وجدانیه‌مزك دلالتیله هر شیئی حس ایتمكه موفق اولدیغمز بدیهیدر.

فكرمزی براز تعمیق ایده‌جك اولور ایسه‌ك حسیات وجدانیه‌نك افعال بشریه‌دن عبارت اولدیغنی یعنی حركات عمومیه‌مزك كافه‌سی وجدانك دلالتنه تابع بولندیغنی تسلیم ایتمكه وبو نقطۀ نظردن وجدان روحك قوۀ سامعه‌سی یعنی تأثیرات روحانیه‌نك واسطۀ طبیعیه‌سی اولدیغنی تصدیق ایلمكه مجبور اولورز..

كله‌لم وجدان اخلاقی بحثنه:

مسلمدركه وجدان، فكرمز، روحمزه تأثیر ایدن حسیاتی طویمقدن عبارت بر قوۀ معنویه‌در. دها آچیق سویلیه‌لم! وجدان امر ونهی اولندیغمز افعال عمومیه‌نك اجرا وعدم اجراسنی حكم

ایدن یعنی محاسن ومساویی ـ برفکرك حائز اولدیغی استعداد
وتربیه‌سنه کوره ـ تفریق وتمییز ایلین برحاکم اخلاقیدر.

بو حکمته مبنیدرکه وجدانك اخلاقه عائد اولان تأثیری
غایت اهمیتلی بر بحث عظیم تشکیل ایتمش وبیکلرجه حکمای
اخلاقیون بومسئله حقنده‌کی تدقیقاتنی یازمقله بیتیره‌مامشدر.

وجدان اخلاقیی تاریخ نقطه‌سندن تتبع ایدن حکمای
فاضله‌نك اتفاق آرا ایله ویردکاری قراره کوره بر فعلك
ظهوری مطلقا فاعلك وجدان اخلاقیسنه دلالت ایدر. برسوء
حرکتك برفعل ممدوحی انتاج ایده‌میه‌جکی کبی برحسن نیتك ده بر
فعل مقدوحی تولید ایتمیه‌جکی شبهه‌سزدر. بو حقیقت وجدانك
پرورش‌یاب اولدیغی تربیهٔ فکریه ایله مقایسه اولندیغی جهتله
اخلاق ذمیمه اصحابی هربرفعلنده وجدانك تضییقندن، هربر
حرکتنده ابنای نوعنك تحقیرندن قورتیله‌ماز.

∴

وجدانك دیانته تعلق ایدن مهم بر جهتی واردرکه اوده
وظیفهٔ دینیه‌نك علویتنی تقدیر ایلمکدن عبارتدر.

اوت! وجدان ایمانك، عقائدك قوة الظهیریدر. چونکه
حقائق دینیه وجدان سلیم ایله استدلال اولنور. جناب حقك
اوامر ونواهیسنی اجرا ایدن واسطه قوهٔ وجدانیه‌دن عبارتدر.
اوتقدیرده وظیفهٔ وجدانیه‌یی مادهٔ وجدانیه صورتنده تلقی ایتمك
حکمت منطقیه اقتضاسندندر.

خلاصهٔ کلام: وجدان، افعال وحرکات انسانیه‌نك برآینهٔ
مجلاسی اولدیغی جهتله او مرآت صافه انعکاس ایدن صورت
اخلاقیه‌نك ماهیتی تمامیله نظرلرده تعین ایدر!

ایشته بو حکمته مبنیدرکه فضائل اخلاق اربابی مرآت
وجدانی لکه‌دار ایده‌جك چرکین صورتلری کوسترمك سیأتندن
وارسته بولنورلر. چونکه اوصاف اخلاقیه‌یی حقیله محافظه ایده
بیلمك، افعال وجدانیه‌نك شاهد مجسمی عد ایدیلن تربیهٔ
فکریه‌یی حائز اولمقدن عبارت بولندیغنی تسلیم ایدرلر.

ما حصل: انسانیت مجسمه اولان اسلامیتده وجدان
اخلاقیی، فطرت ذاتیه‌یی تهذیب واصلاحه چالشمق فرض عین
اولدیغی جهتله اوخط حرکتی کندینه اس مسلك اتخاذ ایدنلرك
ایکی جهانده نجاة وسلامته نائل اوله‌جقلری شبهه‌سزدر.

فعل انسانك حقیقی فاعلی وجدانیدر!
حاکمی، قانونی، حکمی، حاصلی وجدانیدر!

ایکنجی فصل

عقلك خواص ذاتیه‌سی

عقل ، ممیزه ، غضبیه ، شهویه نامیله اوچ خاصه اوزرینه توجیه اولنمشدر .

قوهٔ ممیزه — بر خاصهٔ ممتازه‌درکه فضائل انسانیه‌یی تمیزدن عبارت اولان حکمت اخلاقیه قانونلری او سایه‌ده تدقیق اولنور .

ذکا، ادراك، حافظه، جربزه، صفای ذهن، حسن تدبیر کبی اوصاف ممدوحه قوهٔ ممیزه‌نك شرائط اصلیه‌سندندر .

قوهٔ غضبیه — بر لازمهٔ بشریه‌درکه ملزومی حقیقةً حائز اهمیتدر . مزیات انسانیه‌ده معتنا بر موقعی احراز ایدن بو صفت اساساً شجاعت ، وقار نفس، علو همت، صداقت، حقانیت ، حمیت ، صبر ومتانت . عفو و عاطفت سجیه‌لرندن عبارتدر .

قوهٔ شهویه — بشریتك احکام فطریه‌سندن بولندیغی وفقط کمالات انسانیه‌یه او قوتك حسن دلالتیله وصول میسر اولدیغی محتاج ایضاح بر مسئله دکلدر صانیرم .

بقای نسله واسطه اولمق استعدادیله نوع بشره احسان بیوریلان حسیات شهوانیه عصمت دائره‌سنده محافظه اولنمق

شرطیله قیمتدار بر سجیهٔ انسانیه‌درکه اوده حیا، عفت، قناعت، ریاضت ، نظر عبرت ، قیاس نفس ، خوف ورجا ، کبی عالی مزیتلری تشکیل ایلمشدر .

(بو اوصاف مبجله‌نك عالم انسانیتده حائز اولدیغی اهمیتی صیره‌سیله عرض وبیان ایده‌جکمز جهتله محاکماتمزی مباحث خصوصیه‌لرینه تعلیق ایلدك .)

ذكا — فطانت عقلیه‌نك حقیقت علمیه‌یه، ماهیت اشیایه واسطهٔ نفوذی اولان بر قوت مخصوصه‌درکه دیدهٔ عبرتك ضیاسی، مکارم اخلاقك روضهٔ ذی صفاسیدر .

عقل سلیم اربابنك مدار عرفان وامعانی و بلکه‌ده مابه‌الشانی ذکای عالیدن عبارت اولدیغی نظر تدقیقه آلنیرسه انسانیتك مبنای علویسی‌ده ذکادن بشقه بر زمین علوی‌یه مستند اولمدیغی تعین ایدر . بو جهتله ارباب ذکا نظر حقارت ، میل عظمت ، دعوای فضیات کبی مساویٔ اخلاقه تمایل عادیلکنی هیچ بر سببله علوجنابنه لایق کورمز . چونکه بو کبی سیئات غافلانه انسانی جزای وجدانیدن، عذاب جسمانیدن قورتاره‌ماز .

جناب واهب العطایانك انسانه واسطهٔ مکافات اولمق اوزره بخش ایلدیکی بر استعداد علوی - سوء استعمال سیئه‌سیله - رابطهٔ مجازات صورتنه کیررسه موجب ندامت اولمازمی ؟

د، شونه‌لم ! کونشدن استفاضه ایدیله‌جك یرده التهاب

دماغ کبی دهشتلی بر عات وجوده کلیرسه تهلکهٔ حیات نتیجه‌لری ظهور ایتمزمی ؟

برلامبه‌یی درجهٔ تحملندن زیاده یاقمق هر وجهله مضردر . بناءً علیه نور ذکانك اعتدال درجه‌سیله قوهٔ مفکره‌یی تنویر ایتمك اك بیوك بر اثر عقل وحکمتدر .

ادراك — سریع الادراك اولان صاحب عرفان بر حقیقتك دلیلندن مدلولنه درحال انتقال ایدر . هر بر مقصدك تحتنده مستتر اولان ضمیرلر نه کبی معنالره شامل ایسه اوشمولی احاطه ایدن ادراکدر . فکر سلیم اربابی هر مسئله‌ده اصابت ادراکیله قوهٔ ذهنیه‌سنی دائما سلامت محاکمه‌یه حصر ایدر . انسانك ادراکی عالمده هر بر حقیقتی ، هر بر کیفیتی احاطه‌یه قادر اوله‌ماز . زیرا اذعان اساس استعداددن زیاده ادراکه مستنددر .

بر فیلسوفك حکمت قانونلرینه عائد دوشوندیکی مسئله‌یی بر لسان معلمی ادراکه چالیشیرسه قوهٔ مدرکه‌سنی مطلقا اسراف ایتمش اولور ! چونکه علوم وفنونك کافه‌سنه وقوف حاصل ایده‌جك قدر ادراك صاحبی اولمق انسان ایچون محالدر . .

حکمت عالمی تدقیقه یتشمز اذعان
اوقدر قوتی حائز اوله‌ماز بر انسان

دیمك ایسته‌رزکه : انسان مالك اولدیغی نقد ادراکنی

« باقك بن نه قدر ثروت واقتداره مالکم ! » کبی افراطکارانه بر یولده سؤ استعمال ایدرسه ثروتی‌ده هبا اولور زحمتی‌ده . . .

بر مدقق آثار قدرتی مشاهده ایله انتباه حاصل ایده‌بیلیرسه‌ده اسرار حکمتی ادراکه صرف ذهن ایله‌مز . چونکه ادراك ایده‌میه‌جکنی بیلیر ! او حالده انسان کندی استعداد واختصاصی دائره‌سنده توسیع معلوماته همتله ترقی‌یه چالشملیدرکه ادراکنك فضیلت اصلیه‌سندن مستفید اوله‌بیلسون . .

ادراك ایله کشف ایلیه‌مزسك بو جهانی
بیهوده‌یه صرف ایلمه قیمتلی زمانی !

حافظه — جوهر عقل و ذکانك محفظهٔ قیمتداریدر . هنردرکه او محفظه‌یه پرلانطه ، الماس کبی بهادار طاشلر قونلسون ! چاقیل طاشی حفظ ایدیلیرسه عبثدر . چونکه انسان حین ایجابنده او محفظه‌یه مراجعت ایدر . نه حفظ ایتمش ایسه اونی بولور . . .

حافظه‌کده ادب وعلم وکمالی صاقله !
قیمتی حائز اولان جوهر عالی صاقله !

جربزه — طلاقت علمیه‌نك ترجمانیدر . بلکه‌ده فصیح البیان لسانیدر . چونکه قوهٔ نطقیه‌نك حکیمانه بر زمینده اداره‌سنه دلالت ایدر .

مناظره قانوننه موافق اولان جربزهٔ لسانیه آیریجه بر

موهبهٔ ربانیه‌در . لکن آداب کلامه مخالف اولان جربزه عادتا سفسطه بر دازلقدن عبارتدر . قائلنی‌ده اوتاندیریر ، سامعنی‌ده اوصاندیریر !

انسانك کلامی علم و کمالنك دلیلی اولدیغنی تسلیم ایدن ارباب فضیلت دائما طلاقت ادیبانه ایله افادهٔ مرام ایدر .

صفای ذهن — قوهٔ عقلیه‌یی فیضیاب ایدن بر واسطهٔ صافیه‌در . حضور فکره ، سکون ذهنه طبعاً عرض احتیاج ایدن انسان مطلقا حسیات قلبیه‌سنده بر انبساط روحانی‌یه‌ده محتاجدر . ذهن صاف طبیعتك بر ذوق سلیمیدرکه نفس ناطقه اوصفای معنوی ایله وجد و انشراح کسب ایدر .

انبساط – حد اعتدالی کچمامك شرطیله – قوهٔ فکریه‌نك الك علوی بر حسیدر . چونکه صفای قلب ایله جریان ایدن معاملات بالطبع انفعالات نفسانیه‌دن وارسته اولور .

صاف بر منبعدن آقان آب لطیف ایله دهشتلی بر مجرادن کلان سیلاب غضب البته مساوی بر تأثیرده اوله‌ماز !

قوهٔ ذهنیه‌نك شانندن اولان انبساط فکر ، انشراح قلب مکارم اخلاقك ایکی شاهد مجسمیدر . اعتدالدم، صفای ذهن سجیه‌لری جودت طبیعته دلالت ایلدیکی جهتله انسانی هرحالده حرکات شدیده‌دن محافظه ایدر. ذهنك حدت وشدتی انسانك وجدانی‌ده بحضور ایدر !

ذهن صاف روحك، وجودك ذوق روحانیسیدر
چونکه انسانك، طبیعی شوق وجدانیسیدر

حسن تدبیر — خلوص نیته مستند اولان بو مزیت، عقل سلیمك متمماتندن بر فضیلتدر . چونکه تدبیرسز، تمکینسز حرکتله فضائل اخلاقیه‌نك درجهٔ کماله وصول میسر اولماز .

خطانی صوابدن، حقی باطلدن تفریق وتمییز ایتمك حسن تدبیر ایله قابل اوله‌بیلیر . عقل سلیمك تصویب ایده‌میه‌جکی برشی حقنده صرف تدبیر ایلمك اتعاب ذهندن، یاخود عبثله اشتغالدن عبارتدر .

سوء تدبیر سائقه‌سیله طول امله دوشمك باعث ندامت اولور . بر مقصد معقولك حصولی بأی حال فکر سلیم ایله حسن تدبیره متوقفدر . بعضاً صافدلانه بر تدبیر ایله انسان بر شیئه موفق اولسه بیله مقبول دکلدر . او موفقیته یا مساعدهٔ طالع، یا فوق العاده بر تصادف دیمك دها موافقدر .

بونکله برابر حسن تدبیر، تقدیر ازلی‌یی تغییر ایده‌مز ! یالکز انسان تهلکه‌دن محافظه ، مساویدن وقایه کبی رضای الهی‌یه توسلده قصور ایتمامیلدرکه معاذالله بر قضانك وقوعنده جناب حقه تسلیم اولمق شرفنه حقیله نائل اوله‌بیلسون !

هله تدبیر حیات ، تدبیر ثروت کبی اهمیتلی وظیفه‌لرله مکلف

اولان انسان هر درلو اسرافاتدن نفسنی وقایه ایتمزسه بلکه‌ده سؤ تدبیر بلیه‌سیله تقدیر استقباله مانع اولور . چونکه یامهلك برعلته، یا مدهش بر ضرورته کندی کندینی کرفتار ایتمسی محققدر .

حسن تدبیر صاحبی هر حالده مظهر توقیر اولور . مقدراتك ظهورینه‌ده خلوص قلب ایله دائما مهیا بولنور . زیرا حکیمانه تدبیر قضایه مخالفت مقصدیله دکل، محضا رضایه موافقت عزمیله اجرا اولور .

حسن تدبیرکده نقصان ایلمه
عاقل اول تقدیره بهتان ایلمه

تدبیر معیشت بحثی اهمیتلی بر مسئله‌در . واقعا تدبیر قوتیله تقدیرك فوقنده بر شیٔ ظهور ایتمز . لکن انتظام معیشتله او قدر منتظم بر رفاه قلب حاصل اولور که ایشته بو حال انسانك مسعودیت جدیه‌سنی تأمین ایدر .

ذاتاً سعادت انسانیه ثروت وسامانده دکل، راحت وجدانده‌در ! رفاه قلب عالمنده مساعیٔ مشروعه‌سیله وقت کچیرن براهل قناعت، عذاب وجدان اچنده یشایان بر صاحب ثروتدن هر وجهله بختیار دکلیدر !

انصاف ایدهلم ! انسانك قلب ووجدانی مستریح اولمزسه ثروت وسامانك نه حکمی اولور ؟ . .

بحثمز سؤ تفسیر اولنمسون! زیرا مقصدم، ارباب مطالعه‌یی

ـ بنم کبی ! ـ قلندرانه معیشته، رندانه ریاضته تشویقدن عبارت دکلدر . مجرد رفاه قلبك، حضور وجدانك ـ نفسمده تجربه ایتمش اولدیغم ـ فضائلنی سوق مناسبتله مختصراً تصویردن عبارتدر . یوقسه قلباً، وجداناً رفاه مجسم وصفنه لایق اولان زنکینلرك دنیاده نادر اولمدیغنی بیلمیه‌جك قدر امی قلندرلردن دکلم ! . .

مرامم، رفاه وجدان بختیارلغنی تأمین ایدن قناعت قلبیه‌نك فضائل عالیه‌سنی ـ کندی تجربه‌م درجه‌سنده ـ بالمناسبه ایضاح طریقیله حسن تدبیرمی دکل، حسن نیتمی عرض ایلمکدن عبارتدر .

حاصل کلام، تدبیر معیشتده حریصانه برطاقم طول املره دوشوبده رفاه قلبی عذاب وجدانه فدا ایتمك حسن تدبیر اربابنك شانی دکلدر .

اوچنجی فصل

قوهٔ غضبیه‌نك تعریفی

قوهٔ غضبیه — طبیعت بشریه‌ده موجود اولان حس غضب انسانك تعرضات مهلکهٔ خارجیه‌دن محافظهٔ نفسنه قادر اولمسنه مخصوص بر قوهٔ مدافعه‌در.

ترکیبات فطریه‌نك اجزای متممه‌سندن اولان بو خاصهٔ شدیده، مطلقا عقل وحکمتك تجویز ایده‌جکی بعض خصوصات مجبره‌ده غایت احتیاطکارانه برحاله استعمال اولنور.

انفعالات نفسانیه‌دن ظهور ایدن غضب، انسانك روحنی معذب ایدر. چونکه اوشدتك تأثیریله وجودده جولان ایدن قانك حدتی درحال دماغه هجوم ایلر.

حسیات غضوبانه اولا قوهٔ عقلیه‌یی پریشان، بعده ندامتله دوچار خسران ایدن بر آفت بشریه‌در! غضبکار نه قدر عقل وفطانت صاحبی اولسه غضب وشدتی زماننده ادارهٔ عقلیه‌سنه موفق اوله‌ماز.

سوقراط دیمش که:

«غضبك اولی جنون، آخریده ندامتدر. زیرا برنجی درجه‌سی عجزدن، ایکنجیسی‌ده لومدن تولد ایدر. اویله ایسه عقل سلیم، نظر حکیم اربابنده تهور اولماق ایجاب ایدر.

چونکه عجز، لوم کبی مساوی محاسن اخلاق اصحابنده اوله‌ماز..»

فلاطونك قولنه کوره:

«هیجان ایله ظهور ایدن برحال مطلقا پشیمانی ایله نتیجه پذیر اولور. غضب، مغضوب علیهدن زیاده غضوبی اضرار ایدر! عقلنی غضبیله سلب ایدن انسان نفسنی بر شراره ایله یاقمش اولور. ندامتدن اول متانتی اختیار ایدنلر اویله بر تهلکه‌یه دوشمزلر..»

حلمیتی نه قدر سوه‌رم!... احتمالکه مسما بالموافق اوله‌مدیغمدن!... فقط بعض دفعه‌ده حلمیتك حکیمانه جهتلرینه اوقدر مفتونم که بر وقت هیجانمده بیله کندیمی بشریتدن تجرید ایلدیکمه حکم ایده‌جکم کلیر!!.

یاقسون نفسکی غضب زنهار
«وقنا ربنا عذاب النار!»

غضب مخل عقل و ادبدر!..

جناب سیوطی دیورکه:

«غضب وشدت اقلیم وجودك اك دهشتلی بر آفتیدر. دفعی چاره‌سی آرانلمیان بر آفت اواقلیمی خراب ایدر..

غضب بر علت مهلکه‌درکه یگانه تداویسی صبر وتحملدن عبارتدر. تداوی ایدلمین خسته‌لك حیات بشری محو وبرباد ایلر! الحذر..»

وقت غضبده « ان الله مع الصابرين » كلمات حكميه‌سنی
تكرار ايله تعديل شدته چالشمق عادتا آتشه صو ايله مقابله
ايتمك قدر حكيمانه بر تدبيردر. زيرا غضبله حركت ايدن تهلكه‌يه
تقرب ايتمش اولور !

حضرت شيخ الاكبر ديمشدركه :
« مجاهدهٔ نفسده شدتدن زياده مكانت ايجاب ايدر. چونكه
نفس شدتله دكل سكونتله اصلاح اولور ! »

جلادت مجسمه عنوانی حائز اولان فاتح سلطان محمد
حضرتلری استانبول محاصره‌سی كبی شانلی بر جهاد زماننده
بيله « غضوبانه مهاجماته هوس ايتميكز ! شدتله ياغان ياغمور زمينه
تأثير ايتمز. منفعت ، موفقيت شدتله دكل ملايمتله حاصل اولور .
حكيمانه سوز، كسكين قليجدن مؤثر اولديغی كبی ! . . » حقيقتی
بتون عثمانلی سردارلرينه اس حركت اتخاذ ايتديرمكله تأمين مظفريت
بيورمشدر.

خلاصهٔ مرام غضبدن احتراز ايله صبر وتأنی‌يه توسل ايتمك
مكارم اخلاقك اك معتنا اوصافی احراز ايلمك درجه‌سنده
حائز اهميتدر.

شجاعت — برمزيت علويه دركه دنياده اوخصلت محترمه‌یی
تقدير و تحسين ايتمين بر فرد تصور اولنه‌ماز . متانت قلبيه ،
مكانت فكريه كبی سجايای ممتازه‌نك برهان طبيعيسی اولان
شجاعت فضائل انسانيه‌نك اك كزيده برشيمه‌سيدر .

بشريتك افعال ممدوحه‌سنه دلالت ايدن بو صفت يالكز
ميدان حربه مخصوص دكلدر. صداقتله، حميتله پرورده اولان
انسان هر بر وظيفه‌ده شجيعانه، جسورانه حركت ايتمليدر .
لكن بو مزيت دخی حسن تدبير ايله حاصل اولور .

صلاح الدين ايوبی ديمشدركه :
« شجاعت انسانيتك مرآت صافيدر . عفت ، استقامت ،
خلوص نيت كبی مزيات انسانيه‌نك، حسيات وجدانيه‌نك معكس
نورانيسی‌در . شجاعتك حقيقتی قلبك متانتندن عبارتدر .
وجداندن احتراز ايدن دشمندن هيچ بروجهله اجتناب ايتمز . »

خلفای عباسیه‌دن موسی الهادی ايران مشاهير امراسندن
بر ذاته خطاباً يازديغی نامهٔ حكيمانه‌ده شجاعتی شويله تصوير
ايتمشدر :

« عزيزم ! ارباب شجاعته دائما شجيعانه معامله ايتمكدن
دها مردانه بر علوجناب تصور ايده‌مديكم جهتله سزه‌ده او
يولده مقابله‌يه مجبور اولدم . جسارتی جرأت درجه‌سنده سوء
استعمال ايدنلر بالطبع شجيع عد اولنه‌مازلر. شجاعت، نفسك
انفعالندن، قلبك اغبرارندن وارسته اولورسه هر حالده تقديس
وتقديره شايسته اولور ! »

دارانك بيوك اسكندره سويلديكی « شجاعتی حياتمدن
زياده محافظه‌يه مجبورم ! » حكمتی البته خاطريكزه كلير !

نوشروانك « شجاعت الك متين برقلعه‌در. او قلعه‌یه التجا ایدنلر مغلوبیتدن مصون اولورلر ! » دیدیکنی‌ده بیلیرسیکز . »

بنم نظرمده شجاعت، انسانیتك موجودیتنه شهادت ایلدیکی جهتله فوق العاده شایان احترامدر . شجاعتی تحقیر ایتمك مسلکمه مخالف اولمسه بن‌ده سزه بو یولده معامله‌یه جسارت ایده‌مزدم ! . شجاعتکزی نه قدر محافظه ایدرسه‌کز بنی‌ده او نسبتده کندیکزه مفتون ایتمش اولورسیکز. امین اولیکزکه شجاعت بادئ سلامتدر . . »

مدنیت اسلامیه‌نك واسطهٔ انتشاری اولان شجاعت نه‌قدر عالی بر مزیتدرکه « جناب حق بر یبلانك هلاکنده بیله جسارتی سوه‌ر » حدیث شریفی بتون عالم انسانیته بر قانون مقدس اولمشدر .

شجیع انسان خصمنه مدافعه‌دن چکنمز . قورقاق آدم ایسه کندی کولکه‌سندن صاقینیر . جبانت شان انسانیته یاقشمدیغی کبی شجاعتك مغرورانه درجه‌سیده لایق دکلدر .

غزای بدرده میدان مبارزه‌یه چیقمش اولان عمرو بن ودالعامری شجعان اسلامیانه غایت مغرورانه برصورتده اظهار خصومتله :

وَلَقَدْ بَحَحْتُ مِنَ النِدا : ءِ بِجَمْعِهِمْ هَلْ مَنْ مُبارِزْ
وَوَقَفْتُ اِذْ جَبُنَ الشُّجا : عُ بِمَوْقِفِ البَطَلِ المُناجِزْ

اِنّي كَذٰلِكَ لَمْ اَزَلِ : مُتَسَرِّعاً نَحْوَ الهَزاہِزْ
اِنَّ الشَّجاعَةَ وَالسَّما : حَةَ فِي الفَتى خَيْرُ الغَرائِزْ

منظومه‌سنی انشاد، یعنی :

« ای جمعیت اسلامیه ! حقیقةً بن سزك ایچیکزده جسور بر قهرمان واردر ظنیله میدان حربده سسم قصیلنجه‌یه قدر باغیردم . لکن بر مرد شجیع بکا مدافعه‌یه جسارت ایده‌میور ! ایشته بن موقع شجاعتمده توقف ایتمکده‌یم . خصمی خوف و هراسه دوشورمکدن فتور ایتمیورم . زیرا شجاعتله سماحت مرد اولانلرك شانیدر ! » نداسیله فریاد ایلدیکی صیره‌ده حضرت حیدر کرارك مبارك اعصاب جلادتلری ارتق صبر و تحمل ایده‌میوب :

اُبْشُرْ اَتاكَ مُجِيبُ صَوْ : تِكَ فِي الهَزاہِزْ غَيْرِ عاجِزْ
ذُوْ نِيَّةٍ وَبَصِيرَةٍ : يَرْجُو الغَداةَ نَجاةَ فائِزْ
اِنّي لَاَرْجُوْ اَنْ اُقِي : مَ عَلَيْكَ نائِحَةَ الجَنائِزْ
مِنْ طَعْنَةٍ نَجْلاءِ يَبْ : قِي ذِكْرِها عِنْدَ الهَزاہِزْ

عتاب قهرمانیسیله درحال عمرونك شعرینی تنظیره یعنی :

« ای شجیع مغرور ! بیهوده بهادرلغنه مسرور اولمه ! ایشته حسن نیت وبصیرت صاحبی برشجیع سنك دعوتنه اجابت

ایتدی. حضور آلهیده امید نجات ایدن بر مرد سندن اصلا فتور ایتمز. جناب حقك توفیقیله سنك باشنه اویله بر قضا كله‌جكدر كه جنازه‌ك اوزرینه اغلایانلر بیله حیرتده قاله‌جقلردر.»

شدت شیرانه‌سیله عمروی تحقیره مسارعت بیورمشلر و برنجی حمله‌ده او مغرور شجیعی هلاك ایلمشلردر.

شجاعت، متانت ایمانه، صلابت وجدانه دلالت ایدر!

وقار نفس — شرعاً، حكمةً اوصاف مهمهٔ انسانیه‌دندر. حیثیت ذاتیه‌نك، وظیفهٔ رسمیه‌نك محافظه‌سی — حد اعتدالی تجاوز ایتمامك شرطیله — وقار و تمكینه محتاجدر. وقار، نافذ الامر بر مزیت اولدیغی جهتله اونفوذك حسن تأثیری كورلمامك قابل دكلدر. آنجق وقار ایله كبرك درجه‌سنی تفریق ایتمك غبطه ایله حسدك بیننده اولان فرقی تمییز ایلمك قدر حكیمانه دقته وابسته‌در.

سوء استعمال ایدیلن وقار بالطبع كبر و نخوت صورتنه منجر اوله‌جغی جهتله محاسن اخلاقدن دكل مساوئ بشریه‌دن عد اولنور. تكبر، تعظم اخلاق جمیله‌یی افساد ایده‌جكندن اول امرده وقارك درجهٔ مقبوله‌سنی بیلمك بعده اوكا كوره عاقلانه حركت ایتمك الزمدر.

وقور اولان ذات اصلا كبر وغروره تنزل ایتمز. چونكه وقارك شرفنی تكبر اخلال ایدر.

افلاطون دیمشدر كه:

«محب وقار اولانلر بأی حال كبر وعظمتك دشمنی اولورلر... وقاری محافظه ایتمك اهل تمكینه مخصوص بر مزیتدر. سخاوتله اسرافك آره‌سنده اولان فرق عظیمی بیلمك مكارم اخلاقك شاننده اولدیغی كبی خفیف مشربلكله حیثیت ذاتیه‌یی اخلال ایتمك، یاخود عظمت نفس ایله صفت انسانیه‌یی لكه‌دار ایلمك دخی بشریتك شرف واعتبارینی تقدیر ایده‌مامكدن عبارت بولندیغی شبهه‌سزدر. وقارسز انسان اقتدارسز اسانه بكزر...»

اوت! انسانك قدر علویسی وقار نفسیله مقایسه اولنور. وقارسز آدم اعتبارسز زنكینه، كبرلی آدم علتلی فقیره مشابهدر..

حضرت امام علی بیورمشلردر كه:

«وقور، آزادهٔ كبر وغرور اولور. وقار، بشریتك مدار افتخاری انسانیتك حامئ اعتباریدر. فقط وقارك درجات حقیقیه‌سنی بیلمك عرفان واقتداره متوقفدر. زیرا حسن محافظه ایدیله‌مین وقار بالطبع كبره منتهی اوله‌جغی جهتله انسانه موجب عار اولور..»

وقار، انسانه محض افتخاردر
كبر، شیطانه عین افتقاردر

علو همت — نه بیوك مزیتدر؟ «علو الهمة من الایمان» حكمت علویه‌سی بحق مطالعه ایدیلیرسه بو شیمهٔ جمیله‌نك اهمیتی تمامیله نظرلرده تعین ایدر.

علوجناب خصلتیله مترادف اولان علوهمت ، سجایای انسانیه‌نك اوصاف ممتازه‌سندن و بلکه‌ده مکارم اخلاقك شرائط اساسیه‌سندن اولدیغی دائما نظر دقته آلمق ایجاب ایدر .

علوهمت صاحبی کریم الشیم ، رحیم الطبع اولدیغی جهتله ابنای نوعنه هروقت معاونتده، خیر وحسناته عائد اولان برایشه دلالتده ذره قدر مسامحه ایتمز .

نوشروان دیمش که:

« انسان علوهمت وظیفه‌سیله مکلفدر. عالی جناب اولان برحکیم تصادف ایتدیکی خسته‌یی دوای همتله تداوی ایدر . جهانك کسب عمران ایتمسی علوهمت سایه‌سنده‌در. »

علوهمت فضائل اخلاقیه‌نك زینتیدر. حتی انسانیتك شاننی اعلا ایدن تعاون وتناصر کبی مزیات ممدوحه‌نك مستندالیهی‌ده علوهمتدن عبارتدر!

علوهمت اربابی، سایه‌سی لطیف ، میوه‌سی لذیذ بر اغاجه تشبیه اولنمشدر . التجا ایدنلر هرصورتله مستفید اولورلر.

لطف وهمتی عالی اولان انسان دائما علوجنابیله افتخار ایدر . کائناتی فیضیاب ایدن آفتابك قوهٔ فیضیه‌سنه خلل کلمدیکی کبی علوهمت اربابنك ابذال همتیله‌ده شاننه اصلا نقیصه کلمز !

انسانك ماهیتی وجدانك علویتیله مقایسه اولنور. علویت وجدانیه ایسه علوجنابدن تولد ایدر.

ترقیات مدنیه ایله تکملات انسانیه‌نك واسطهٔ مستقله‌سی علوهمتدر. هرشیئ همت سایه‌سنده وجوده کلیر! خلوص نیته مستند اولان علوهمته توفیق الهی دخی رفیق اولور.

علوهمت انسانه شرفدر
اوعلویت ده وجدانه شرفدر

صداقت — اك عالی برمزیتدر. دین ودولته، ملك وملته صادقانه خدمت ایدنلر مادی، معنوی مظهر مکافات اولورلر .

انسانیتده وظیفهٔ صداقته تقدم ایدن برمزیت تصور اولنه‌ماز چونکه اوصاف بشریه‌ده صداقت کبی حائز اهمیت بر صفت بولنه‌ماز.

صداقت بادیٔ سلامتدر. هربرخصوصده اوواسطهٔ نجاتدن آیرلمامق شرائط انسانیه اقتضاسندندر.

برحدیث شریفك مضمون علویسنده « صدقده ظاهرا بر تهلکه کورولسه بیله ینه نجات صدقده‌در. کذب جهتنده کورینن نجات عین هلاکدر. » حکمت جلیله‌سی تصریح بیورلمشدر.

صداقتدن مضرت ، خیانتدن منفعت حاصل اوله‌ماز ؛ طبیعیدرکه صدفدن انجو، عقربدن زهر حاصل اولور..

انسان هر بر فعلنده صادق اولورسه مطلقا مکافات حقیقیه‌سنده نائل اولور .

حقوق عموميه قانوننك برنجی ماده‌سی صداقتدن عبارتدر. زیرا وجدانیاته عائد اولان معامله‌لرك كافه‌سی صداقت نامنه جریان ایدر.

جناب حق صادقلری سور. كاذبلری سومز! صدقده نه قدر مشكلات كورولسه ینه كذبك تسهیلاتندن دها نافعدر.

صداقت اویله بر دانهٔ مباركدركه دوشدیكی یرده نه قدر عارضه‌لره اوغرامش اولسه ینه وقت مرهوننده محصول قیمتدارینی ویرر.

حضرت امام علی المرتضی افندمز، نسل محترمی جناب حسین المجتبی‌یه خطاباً:

فكن صادقاً فی كل شیئ تقوله
ولاتك كذاباً فتدعی منافقاً

حكمت شعریه‌سیله نصیحت بیورمشلردركه معنای علویسی: « هر سویلدیكك شیئده صادق اول! كاذبلر كبی منافق یاد اولنمیه‌لك! » امرندن عبارتدر. حالبوكه بو نصیحت ضمناً‌ده، صراحهٔ‌ده امت اسلامیه‌یه بر درس عبرتدر.

صداقت یالكز افعاله دكل اقواله‌ده شاملدر. چونكه صادق القول اولانلر بالطبع صادق الفعل اولورلر.. كلمهٔ شهادتله تصدیق اسلامیت ایدن بر لسانه كذب یاقیشیرمی؟ جوهر صداقتله تزیین ذات وصفات ایتمش اولان انسان وجدانته قارشی خلاف صداقت بر حركتده بولنمغه تنزل ایده‌مز!

اوحالده وظیفهٔ صداقتك اوامر اسلامیه‌دن، كذبك‌ده نواهیٔ انسانیه‌دن اولدیغنه قطعیاً حكم ویرمك ایجاب ایدر.

فقیر بر صادق، زنكین بر كاذبدن دها اعتبارلیدر. چونكه صادق اولان عهدنده ثبات ایدر. كاذب ایسه وعدنده ثابت اوله‌ماز! صداقت ثروتده دكل فضیلتده‌در! صدق ایله كذب بر یرده امتزاج ایده‌مز. هرشیئك ماهیتی، مقابلنده‌كی ضدیله میدانه چیقار.. دنیاده قانون تضاده تابع اولمیان برشیٔ وارایسه اوده قدرت الٓهیه‌نك حكمت ازلیه‌سیدر.

صداقت بر فیض معنویدر. اوفیضدن استفاضه‌یه چالشمق انسانیت نامنه بر وظیفهٔ مهمه‌در.

اصدقای دین ودولت حقنده قرآن عظیم الشانده تبشیر بیوریلان مكافات سبحانیه تفسیر شریفده ایضاح ایدلمش اولدیغی جهتله بحثمزی دها زیاده اوزاتمغه حاجت كورمه‌مدم.

حقانیت — انسانك بادئٔ سلامتی، هادئٔ مسعودیتیدر. صداقت وجدانیه‌دن عبارت اولان حقشناسلق عدل ونصفت، رحم ورأفت كبی مزیات علویه‌نك شاهد علنیسیدر.

انسانیتك اساسی، فضائل اخلاقك مبناسی حقانیتدر. حقك هرشیئده موجود اولدیغنی نظر دقته آلانلر خلاف حقیقت برسوز سویله‌مكه‌بیله جسارت ایده‌مزلر. نرده قالدیكه مخالف حق وانصاف بر حركتده بولنسونلر!.

حقوق انسانیه‌نك هر بر قضیه‌سی حقانیتله قیاس اولنور. زیرا شریعت قدسیهٔ احمدیه‌نك مقیاس حکمتی حقانیتدر.

حضرت مولانا بیورمشدرکه:

«اسلامیت عین حقانیتدر. حقی قبول و تسلیم ایدنلر حقوق شرعیه‌یی محافظه ایله مکلفدرلر. زیرا احکام شریعتك اس الاساسی حقانیتدن عبارتدر.»

جناب حقك نام ذیشانی تقدیس ایدن انسان حقانیتدن آیرلمغه - هیچ برصورتله - جرأتیاب اوله‌ماز. مسلمدرکه نور حقانیت نرده تجلی ایدرسه جناب حقك توفیقات ازلیه‌سی ده او نقطه‌ده نشر فیوضات ایلر.

حقشناس اولمق شرفدر آدمه
حقی اظهار ایله دائم عالمه

حلمیت — خصائل انسانیه‌یی تزیین ایدن بر صفت ممدوحه‌در. غضب و شدتدن نفرتله اظهار حلمیت قدر علو انسانیت تصور اولنه‌ماز.

حلمك مکارم اخلاقه اولان تأثیراتی پك چوقدر. راحت نفس، متانت قلب، سلامت افکار، امنیت وجدان کبی بشریتك حیات مسعودیتی اولان حسیات علویه طبیعتك حلمیتدن حاصل اولور.

فضائل اعمالك دلیلی وقار مشروع دائره‌سنده اولان حلمدر. بوسببه مبنیدرکه انسان نه قدر صاحب اقتدار اولسه

بر عاجزه شدتله، تهورله معامله‌یه تنزل ایتمز. چونکه فکراً حلیم اولان ذات طبعاً کریم اولور.

حلم بر نهال مبارکدرکه اك لذتلی میوه‌سی صبر و تأنیدر. فقط او میوه‌نك وقت و زمانه، ایجاب حاله کوره اقتطاف اولنمسی شرطدر.

نوشروان دیمش که:

«عندمده غایت قیمتدار اولان حلمك قدرینی تقدیس ایدرم. لکن بکا دوست کورینن برشخص لئیم حقنده نه درجه حلم ایتدمسه نهایتنده مطلقا بر ندامته کرفتار اولدم. بالعکس بکا دشمن اولان بر کریم حقنده نه قدر شدت ایلدمسه اونسبتده بر تأثر وجدانی ایله نفسمه لوم ایتمکه مجبور اولدم.

وان کان حلم المرء عونا عدوه
علیه فان الجهل اغنی واروح
وفی الحلم ضعف والعقوبة قوة
اذا کنت تخشی کیدمن عنه تصفح

حلم، خصمه معین اوله‌جق درجه‌ده موجب مضرت اولورسه اعتدالکارانه شدت دها معقولدر. آنجق مکایده اصحابندن بر ضعیفك عفوی ایجاب ایتدیکی حالده نه قدر حلم کوسترلسه محض شدت، عین مجازات درجه‌سنده مقبولدر!»

صحابهٔ عظامدن بر ذات حضور جناب رسالتپناهیده:

ولا خير فى حلم اذا لم يكن له
بوادر تحمى صفوه ان يكدرا

بيت بليغنى سويلديكى صيره‌ده ذاتاً صفت جميلهٔ حلميته ممتاز بيوريلان حضرت رسول محترم افندمز بوحكمت شعريه‌يى تحسين بيورمشلردر .

حكيم شهير سوقراط ، يونان قديم حكمدارلرندن برينه ديمش كه :

« بكا شدتله معامله ايدنلره بن‌ده وقار نفسمك حلميتيله مقابله ايدرم. چونكه اك شدتلى خصومتى تعديله مدار اوله‌جق واسطه حلمدر . بونكله برابر عجز وذلت درجه‌سنده عد ايديله‌جك حلميتدن احتراز ايتمك لازمدر . »

مشاهير مفسرين كرامدن جناب فخر الدين رازى مكارم اخلاقك شرائط مهمه‌سنى تصوير ايلديكى اثناده ديوركه :

« شدت يرينه حلميته معامله ايتمكده اوچ فضيلت واردر.

«١» غضوب بندن دها عالى مرتبه‌ده ايسه قدر و مزيتنى اكلامش اولورم .

«٢» امثال واقرانم درجه‌سنده بولنورسه مقابلهٔ حلميتله اوكا تفضل ايتمش اولورم .

«٣» ادانى زمره‌سندن ايسه حلميتك تأثيريله نفسنه عذاب ويرمش اولورم . »

مناقب جميلهٔ انسانيه‌ده حلمك حائز اولديغى شرف نه‌قدر

اهميتلى ايسه او شرفى موقعنده حسن استعماله موفق اولمق‌ده او نسبتده الزمدر .

سخاوتك درجهٔ افراطى اسراف اولديغى كبى حلميتك‌ده لزومسز يرده استعمالى انسانك وقار واعتبارينى اخلال ايدر. معرفتدركه هرشيئك ماهيتى ضديله كشف ايدوبده صيره‌سى كلدكجه اومزيت عرفان ايله انسانيته بر نمونهٔ ادب كوسترالسون!

ذاتنه زينت ايدن حلميتى
وصفنه موصوف ايدر علويتى!

صبر ومتانت — فضائل انسانيه‌ده فوق العاده ممدوح اولان بر مزيتدركه انسان هردرلو مسعوديته صبر ايله ظفرياب اولور . كائنات جاذبه قانوننه تابع اولديغى كبى موفقيت بشريه دخى صبر وثباته تابعدر ؛

بر حديث نبويده « علم اهل ايمانك محبى، حلم حاميسى، عقل دليلى، اعمال خيريه سرمايه‌سى، رفق و ملايمت والدى، عفو وصفح اخوانى، صبر ومتانت حاكم وجدانيدر. » حكمت جليله‌سى تصريح بيورلمشدر . بو حقيقت قدسيه‌نك مزاياى منيفه‌سيله ثابت اوليوركه فضائل انسانيه‌نك رابطهٔ معنويه‌سى صبر وتأنى مزيتندن عبارتدر .

جناب محيى الدين :

انى وجدت وخير القول اصدقه
للصبر عاقبة محمودة الاثر

وقل من جد فی امر یطالبه
واستصحب الصبر الا فاز بالظفر

منظومهٔ حکمیه‌سیله عالم انسانیته بر درس ادب ویرمشدر .

بو قطعهٔ بدیعه‌نك معنای رنکینی شرح ایده‌بیلیرسه «جداً بن تجربه ایله اکلادم که افعال بشریه‌نك افضلی صادق القول اولمقدن وصبرك نتیجه‌سنده آثار موفقیته منتظر بولنمقدن عبارتدر . تأمین ایده‌رم که انسان حصول مقصدی اغورنده صبری التزام ایدرسه توفیق ربانی ایله مقصودینه ظفریاب اولور.» حقیقتی صراحةً اکلاشیلیر .

صبرك شامل اولدیغی محسناتی مختصراً بیان ایتمك ممکن اوله‌ماز. زیرا مکارم اخلاقه دلالت، وبلکه‌ده فضائل انسانیه‌یه شهادت ایدن او صفت ممتازه حقنده نه قدر دلائل مفصله ایراد ایدلمش اولسه ینه ماهیت علویه‌سی تمامیله ایضاح اولنه‌ماز .

حکیم ذی اقتدار ابن سینا :

من یمطی الصبر یضع رحله
فی ساحة الراحة والیسر
للصبر یمن وبه للفتی
صیانة النفس عن الغدر

حکمت علویه‌سیله دییور که :

« صبری نفسنه رام ایدن انسان طریق راحت وامنیتده

سهولتله حرکت ایدر . زیرا نفسی تهلکه‌دن، غدردن محافظه ایتمك صبرك وجودینه وابسته‌در . »

جناب حق قرآن عظیم الشانك بك چوق آیات جلیله‌سنده صبرك فضائل ممدوحه‌سنی فرمان بیورمشدر . دیمك اولیورکه اوصاف انسانیه‌یی تزیین ایدن جوهر صبر نزد الهیده دخی مظهر تحسین اولمش مبارك بر صفتدر .

تأمل ایده‌لم ! انسان هر بر ایشنی حسن تدبیری، صبر وتأنیسیله اجرایه موفق اولور . لکن صبرینی تدبیریله اداره ایده‌بیلیرمی؟ دیمك اولیورکه معاملات انسانیه‌نك نقطهٔ استنادی صبر ومتانتدن عبارتدر !

صبر ایدن مقصودینه نائل اولور
صبر ایله هر مشکلی زائل اولور

حکمای فاضلهٔ عربدن ابو موسی اشعری دیمش که :

« صبر، جسمانی روحانی اعتباریله ایکی نوعدر. بری فقر، مرض، مصیبت کبی متاعبه تشکرله تحمل ایلمکدر . دیکری‌ده تمایلات افراطکارانه‌ایله حسیات شهوانیه کبی مشتهیات نفسانیه‌یه تبعیت ایتمامکدرکه هرایکیسی‌ده شرعاً، حکمةً شایان تحسیندر.» صبر، او قدر قوتی حائزدرکه شهوتی عفته، غضبی شجاعته، شدتی حلمیته، عظمتی تواضعه، سیئاتی حسناته تحویله قادر در. هنر درکه او اقتداری حسن اداره‌یه انسان جهد واهتمام ایلسون . .

عفو وعاطفت — محاسن اخلاقك افضليدر . انسانيتك شانی اعلا ایدن بو خصلت مکرمه‌یی جامع الفضائل وصفیله توصیف ایدن ارباب علم وعرفان عالم انسانیته نه کوزل بر مربی وجدان انتخاب ایتمشلردر ؟ .

اخلاق فاضله‌نك اشرفی اولان عفوی جناب حق قرآن کریمده بیله مدح وثنا بیورمشدر .

کریم الشیم بر عالی جناب بیان عذر ایله اعتراف قصور ایدنلرك قباحتنی عفو ایتملیدر . اعتذارنده صادق یاخود کاذب اولمسی نظر دقته آلنمزدن اول صاحب عذرك طلب عفو حقنده‌کی رجاسی شایان قبول کورلملیدر . چونکه اعتراف قصور ایدن بر قباحتلی اساساً خوف ورجا امیدیله اوذاتی ارتکاب ایتمش اولیور ! آرتق اوذلیله قصوریله مجازات ایتمکدن ایسه عفو ایله مکافات ایلمك دها مؤثر دکلمی ؟

بیوکلك شعاری جزای انتقام ایله معامله‌دن عبارت اولسه ایدی بر صاحب عفوایله بر صاحب جرم بیننده مکارم انسانیه‌دن بر فرق اولمامسی اقتضا ایدردی . حالبوکه محب عفو اولانی جناب حق دخی مظهر عفو ومغفرت ایده‌جکی جهتله ارباب عفو وکرم اویله بر حقیر ایله مساوی بر درجه‌ده بولنمغه تنزل ایتمز !

امرای اسلامیه‌دن ابو مسلم خراسانی بر مجلس ادبده شریعت قدسیهٔ احمدیه‌نك فضائل جلیله‌سندن بحث ایلدیکی

صیره‌ده سامعیندن شهرام نامنده سبکمغزاندن بری مخالف تربیه بر سوز صرف ایدر . فقط بو معامله‌نك جناب ابو مسلمه سوء تأثیر ایتدیکنی شهرام حس ایتمسیله درحال برطاقم عذرلر دیله‌یه‌رك استعفای قصوره باشلار . ابو مسلم دیرکه :

— یا شهرام ! سنك معامله‌ك اختیاری بر قباحت ایدی . لکن اضطراری اولان شو اعتذارك بنم نظرمده دها زیاده شایان اهمیتدر . بو جهتله عذریکی قباحتکه ترجیح ایله سنی عفو ایتدم . .

شهرام — یا امیر ! سزك عفویکزه اعتماد ایله وجدانم مستریح اولسونمی ؟

ابو مسلم — وجدان صاحبی اولسه ایدك اوقباحتی کندیکه لایق کورمزدك ! بونکله برابر سنك رداءتکه قارشی بنده اساءتله مقابله ایدرسه‌م بینمزده نه فرق قالیر ؟ ! سکا عفوك مکافاتیله معامله ایتدم که هر زمان او مجازات معنویه ایله متأثر اوله‌سك ! زیرا موقع قدرتده بولنانلر عقاب ایله دکل عفو ایله علو اقتدارینی کوسترمش اولورلر .

من الذنوب لفضلها ۰ تعفو الكرام عن العظيم
و ليس ذاك لجهلها ۰ ولقد تعاقب فی اليسير
ويخاف شدت نكلها ۰ الا ليعرف فضلها

یعنی امرای کرامك حائز اولدقلری اوصاف عالیه اقتضاسندندرکه عفو ایتدکاری قباحتك درجهٔ مجازاتنی بیلدکاری

حالده ینه جزا ایله معامله ایتمزلر. چونکه سائرینه عبرت ویره‌جك شدت جزا – ایجابنه کوره اجرا ایدیلان – عفو قدر موجب خوف ودهشت اوله‌ماز !.

آرسطو، بیوك اسکندره یازدیغی برظفرنامه‌نك خاتمه‌سنده «... مظفریتکزی قلباً تبریك ایده‌رم. لکن شونی‌ده جداً اخطار ایلرم که غالبیتکزدن اول خصمکزه ایتمش اولدیغکز مجازاتی غالبیتدن صکره مکافاته تبدیل ایدرسه‌کز بیوکلك نامکزی بردرجه زیاده اعلا ایتمش اولورسکز !

سزك علو اقتداریکزه قارشی هرصورتله عاجز اولان مغلوب دشمنلریکز نه قدر قصور ایدرلرسه سزده او نسبتده عفو ایله معامله ایدیکزکه خصماکز دخی کندی عجزیله بیوك اسکندرك اقتدارینی تسلیم ایلسون !

برصاحب قباحتی مجازات ایله تأدیب ایتمك حسیات بشریه‌یی تسکین ایدر ! لکن او قباحتلی‌یی امیدینك فوقنده بر مکافات ایله عفو ایلمك مزیات انسانیه‌نك شانی تزیین ایدر !» کلماتیله اسکندره بیوك بر درس عبرت ویرمشدر.

نوشروانك وردزبانی ایمش که :

« بر مجرمی عفو ایتمکدن نه قدر لذتیاب اولدیغمی هر کسه سویلیه‌مم ! چونکه بتون عالمی اضطراری جرم و قباحته سوق ایتمش اولورم. بو ایسه وظیفه‌م نامنه برجرم اختیاری عد اولنور ! »

صلاح الدین ایوبی، اسپانیا سرکرده‌لرندن براسیری حضورینه جلب ایدوب دیمش که :

— سزی آرتق آزاد ایده‌جکم ! فقط مهم برشرط ایله..

اسیر — براسیری قید ایله آزاد ایتمك صلاح الدینك حائز اولدیغی بیوکلك صلاحیتنه یاقیشیرمی ؟.

امیر — اوت !. سزی اویله بر قید ایله آزاد ایتمك ایسترم که بتون اسپانیالیلری سزده او قید ایله مقید ایده‌بیلیرسه‌کز صلاح الدینك فکر صلاحنی او وقت تسلیم ایتمش اولورسیکز !.

اسیر — (تعجبله) شرطکزی بیان ایدیکز !.

امیر — شایان عفو اولان مجرملره شمدنصکره سزده مجازات ایله معامله ایتمیه‌جککزه سوز ویرمکزی آرزو ایده‌رم..

اسیر — (تفکرله) بو آرزوکز نفسمه بر نوع مجازات ایسه‌ده انسانیت نامنه بیوك برمکافات اولدیغی ایچون اومسلکده ثبات ایده‌جکمه عهد ایده‌رم !.

امیر — اویله ایسه (سرکرده‌یی اسیر ایدن محمد عطائی نامنده بر اسلام دلاورینی ارائه ایده‌رك) بو عسکری اول امرده عفو ایدیکز ! !

اسیر — (خلجان قلب ایله) آه یا امیر ! ! بو خصمی عفو ایتمك کندی کندیمی هلاك ایلمکدن مؤثردر. لکن سزدن آلدیغم نصیحت بنجه او قدر قیمتلیدرکه شو حیله‌کار قهرمانه

عفو ایله معامله ایتمامك قابل اولمیور ! سز براسیر حربی عفو ایده‌یورسیکز . . بن‌ده او لطفك مكافاتی اوله‌رق بر خصم ناموسیمی عفو ایتدم ! . .

عطایی — جنرال ! . وظیفه نامنه اولان برمعامله‌یی خصم ناموس معناسیله شرح ایتمه‌كز بنم نظرمده بیوك بر خطادر . . فقط بن‌ده او خطاكزی امیر حضرتلرینك عفوینه حواله ایده‌رم !

امیر — (تبسمله) اویله ایسه اوچمزده وظیفه‌لریمزی ایفا ایتمش اولدق . . » نتیجه‌سیله مباحثه‌یه ختام ویرلمشدر .

عفوك لذتی نه مجازاته بكزر نه‌ده انتقامه ! . عفو اویله بر لذت روحانیدر كه حسیات جسمانیه‌نك هیچ برینه قیاس اولنه‌ماز . .

معهذا عفو ایدیله‌جك قباحتلرك درجه‌سنی بیلمك وبیوك بر قصورك وقوعنه سببیت ویره‌جك كوچوك قباحتلری تفریق وتمیز ایله حكیمانه حركت ایتمك حكمت اخلاقیه اقتضاسندندر .

كوچوكلك بر قباحت ایشله‌مكدر
بیوكلك شانی‌ده عفو ایلمكدر

دردنجی فصل

قوهٔ شهویه‌نك تعریفی

شهوت — نفسك تعیشندن ، تغذیسندن حاصل اولان بر قوتدر .

حكمت طبیعیه قانوننك احكام ازلیه‌سنه كوره حسیات شهوانیه بقای حیاته مخصوص اولان بر قوهٔ فطریه‌در .

خاصهٔ شهوت انسانك تقدینهٔ ذی قیمتی اولدیغی جهتله صورت مشروعه‌ده صرف اولنورسه وجودك زكاتی وبلكه‌ده نسل بشرك مدار حیاتی اولور .

هر شیده افراط وتفریط مقبول اولمدیغی كبی بوخصوصده دخی خصتله اسراف ممدوح اوله‌ماز .

شریعت الهیه‌نك موهبهٔ معنویه‌سی اولان حس شهوانی غیر مشروع بر یولده سؤ استعمال ایدیلیرسه امانته خیانت ایدلمش اولور . بر نعمت اكله شایان اولدیغی حالده او نعمتك قیمتی تقدیر ایده‌میوبده آیاقلر آلتنه آلمق نه بیوك كفراندر ؟ !

مكارم اخلاقك ملكلره غبطه بخش اولان بر فضیلتی‌ده حسیات شهوانیه‌نك درجهٔ مشروعه‌سنه رعایتدن عبارتدر .

شهوت ، عادتا بر سلاحدر ! هم وجودی تعرضدن محافظه ایدر هم سؤ استعمال بلیه‌سیله انسانك حیاتنی برباد ایدر ! .

انسان الندەکی سلاحنه مغرور اولوبده سوء استعمال ایدرسه بالطبع نفسنی مسئولیتدن قورتاره‌ماز. زیرا هر بر حیوانده طیرناق واردر اما پنچه‌سنه کچیردیکنی ارسلان کبی قوپاره‌ماز.. اویله ایسه شهوته غلبه چالمق ایچون انسان مطلقا هوسات نفسانیه‌سنی اقتحامه چالشملیدرکه حیوانیتله قائم اولان انسانیتك علویتنی کوسترمکه موفق اوله‌بیلسون!.

اولیای کرامدن علم تصوفله اشتغال ایدن بعض متبحرین «حیات، عبادته صلاحیت استعدادینی حائز اولدیغی کبی شهوت دخی عبودیته خدمت وظیفه‌سندن عبارتدر.

بو وظیفه‌لر حقیله ایفا اولنمزسه انسانیتله حیوانیت بیننده نه فرق اوله‌بیلیر؟.» حقیقتنی درمیان ایتمشلردر.

حیا — صفات بشریه‌یی تنویر ایدن بر ضیادرکه انسان او نور معنویدن استفاضه‌یه دائما محتاجدر. عفتك نقابی، وجدانك حجابی حیا اولدیغی جهتله حرکات انسانیه‌نك هر بر درجه‌سنده او فیض علوی‌یه احتیاجمز واردر.

عالم انسانیتك مابه الحیاتی اولان بر حدیث شریفده «اذالم تستح فاصنع ماشئت» حکمت جلیله‌سی ایضاح بیورلمشدرکه معنای عالیسی (حیا ایتمزسه‌ك ایسته‌دیکنی ایشله!) حقیقتندن عبارتدر.

حیا کسوه‌سنه بورونمش اولان انسانك معیباتی کوریله‌مز.

چونکه او نقاب روحانی پك چوق سیئات بشریه‌یی ستر واخفا ایدر.

ابن سینا دیمش که:

«انسانده دائم اولان حسن ولطافت حیا ایله عفتدر. حیاسز چهره روحسز وجوده بکزر!»

جناب محیی الدین دییورکه:

«صورت بشریه‌ده فطرتك حاصل ایتدیکی حمرت تدریجاً زائل اولور. فقط حمرت حیا باقی قالیر. شبابتك، حسنك رنك حمراسنی ماشطهٔ حیا ایله تزیین ایدنلر ابدی بر لطافتی محافظه ایتمش اولورلر!»

قادینلرك محاسن ممدوحه‌سندن بحث اولندیغی صیره‌ده سوقراط دیمش که:

«اك کوزل قادین پردهٔ حیا ایله مستور اولاندر!» شو زمانه کوره نه کوزل بر درس عبرت!!

حیاء ناموس وایمانه دلیلدر
حیاسز دائما خوار وذلیلدر

عفت — انسانی مساویدن، معاصیدن محافظه ایدن بر مرشد فضیلتدر.

نفسك منهیاتدن، محرماتدن وقایه اولنمسی عفتله قابل اوله‌بیلیر. عفیف اولان مکارم اخلاق اصحابی بالطبع سیئات

بشریه‌دن قلب ووجدانی تطهیر ایتمش اوله‌جغی جهتله لسانی یالان، غیبت، کوکل قیرمق کبی مالایعنی شیلردن دائما منع ایدرلر. چونکه لسانك عفتی، انسانیتك اك مهم مزیتیدر.

سوقراط، شاکرد علم وعرفانی اولان بر صاحب ناموسك لوحهٔ مزارینه شو عباره‌یی یازمشدر. «عفتله قبرینه کیرن بر جسمك مزارنده بیله مزیت تجسم ایدر!»

لقمان دیمش که:

«عفت، ناموسك قوة الظهریدر. نفسك مهاجماتنه او قوتله مدافعه اولنور..»

فاضلات عربدن بر حکیمه، قیزینی نکاح ایتدیکی کون دیمش که «قزم! سکا ویره‌جکم قیمتدار زینتلردن زیاده عفتنی محافظه‌یه اهمیت ویر! زیرا عفتك زینتی الماسدن، اینجودن دها قیمتلیدر!»

ارباب عفت دائما نظر بصیرتله حرکت ایلدیکی جهتله ذکر وفکری مطلقا ابنای نوعنه محض خیر اولمقدن عبارتدر.

صاحب عفت بأی حال قول وفعلنده صادق اولوب وجدانك حکمی خلافنه بر معامله‌ده بولنماز!

فلاطون دیورکه:

«عفت قادینلردن زیاده رجاله یاقیشیر بر صفتدر. زیرا قادینلرك عفتی حصراً ادب وناموسه عائد ایسه‌ده رجالك عصمتی

آداب انسانیه‌نك عمومنه شاملدر. عفتسز انسان عریان وجوده بکزر!»

حضرت امام علی افندمز بر کون حکمت اخلاقیه‌دن بحث ایلدکلری اثناده «عفت اناثك لباس زینتی، رجالك شعار علویتیدر.» بیورمشلردر.

والحاصل، بشریت عالمنده ملکیت درجه‌سنی احراز ایتمك بهمه حال عفت وعصمته رعایت ایلمکله رهین امکان اوله‌بیلیر.

بر حدیث نبویده «بئس الزاد للمعاد. العدوان علی العباد» حقیقت جهانقیمتی امر وبیان بیورلمشدرکه مضمون شریفی تمامیله عفته عائددر.

قناعت -- فقر دائمی عد ایدیلن طمع ذلتنك، حرص علتنك دوای عاجلیدر.

علم کلامده تحدیث وتشکر نعمت معناسنه شامل اولان قناعت غناء قلب صورتیله‌ده تفسیر اولنمشدر. چونکه قناعت جدیه غنی النفس اولمقدن عبارتدر.

امکانك مساعده ایتدیکی، وسعك یتدیکی قدر چالشمق انسان ایچون فرض عین درجه‌سنده بر وظیفه‌در. فقط رزق مقدردن فضله بر ثروته موفق اولمق محال اولدیغی جهتله او یولده ابذال ایدیلن افراط مساعیدن بر فائده حاصل اوله‌ماز. یالکز طول املدن نشأت ایدن بر طاقم کوکل یورغنلغی ایله انسان کندینی اوزمش اولور!

دنیانك عزت ومسعودیتی بالخاصه مزیت قناعتده، انواع مسکنت و ذلتیده حصراً علت طمعده اولدیغنی تسلیم ایتمامك قابلمی ؟ لکن قناعتی عطالت صورتیله تفسیر ایدنلر کندیلرینه علو همتی لایق کورمدکلری جهتله قناعت نامنه بطالتی اختیار ایتمش اولورلر !

انسان معیشت ناموسپرورانه‌سی اغورینه فدای جان ایدرجه‌سنه بذل سعی ایتمکله مکلفدر ! آنجق او سعیك‌ده بر درجهٔ مشروعه‌سی واردرکه اوکاده قناعت دیمك ایجاب ایدر . .

عالمده قناعت کبی رفاه قلب اولەماز . اولوالامره اطاعت انسانه نه قدر موجب سعادت ایسه تقدیر الٓهی‌یه قناعت دخی او نسبتده جالب مسعودیتدر .

طمع ذلتیله برطاقم طول املره دوشمك عادتا سعی عبثدر ! بلکه‌ده مغایر حکمتدر ! چونکه انسانك رفاه و مسعودیتی ثروتدن زیاده غنای قلب ایله حاصل اوله‌بیلیر .

حضرت علی افندمز بیورمشلرکه :

« دنیاده سعی جدیسیله تأمین رفاه ایدن بر اهل قناعت، فقر و احتیاجدن مصون اولان بیوك زنکینلر قدر مسعودیتله یشار . . »

فلاطون دیورکه :

«سعادت انسانیه عمومیت اعتباریله قناعتدن عبارت‌اولدیغی کبی ثروت و معیشت خصوصنده دخی جناب حقك تقدیرینه

راضی اولمق وظیفهٔ انسانیتدر . مادامکه برحکم قطعی اعتراض ایله نقض اولنەماز ! او حکمی حسن قبول ایتمك البته دها نافع اولور ! »

ارباب‌قناعت دائما کندندن اشاغی درجه‌ده بولنانلرك حالنی نظر عبرتله کوروب کندی رفاه‌نعمتنی تشکرله تزییده چالیشیر. دها عالی مرتبه‌ده اولانلرك سعادت حالنه حسد ایتمك وجدانی معذب ایلمکدن بشقه بر نتیجه حاصل ایده‌مز !

قناعت بر خزینهٔ ثروتدرکه نقدینهٔ ذی قیمتی کوندن کونه تضاعف ایدر . .

ریاضت — علم کلامده مشتهیات نفسانیه‌دن فراغت معناسنی افهام ایدن بومزیت بدنیه علم اخلاقده تهذیب افکارده‌ده شامل ایسه‌ده اساساً مقبول اولان ریاضت فکر وجدانك تصفیه‌سندن عبارتدر .

ریاضت بدنیه‌نك وجوده اولان تأثیرات نافعه‌سی قابل انکار دکلدر . آنجق ریاضت ادبیه‌نك حائز اولدیغی قیمت حکمت اخلاق نقطهٔ نظرندن دها زیاده حائز اهمیتدر .

اصول معیشتده حد اعتدال دائره‌سنك خارجنه چیقمامق بالطبع نفسك اصلاحیله ممکن اوله‌بیلیر . چونکه وجود بشر محتاج اولدیغی غدای جسمانیدن زیاده تغدی ایدرسه مطلقا فکرده بر رخاوت، روحده بر عطالت حصوله کلیر . او حالده

غدای روحانی عد ایلدیکمز فضائل اخلاقده دخی بر عدم انتظام اثری مشاهده اولنور. شو قدر وارکه یشاق ایچون یمکه عرض احتیاج ایدن ارباب فضل وعرفان دائما اعتدالکارانه حرکتی کندیلرینه اس مسلك اتخاذ ایلیه‌جکندن ریاضت بدنیه‌یه‌ده - لزومنه کوره - رعایت اولنماسی طبیعیدر.

ریاضت بدنیه‌نك مؤسسی اولان افلاطون دیبورکه:

«بن ریاضتده بولدیغم لذتی هیچ بر شیده کوره‌مدم. چونکه وجودمك استراحتیله روحمكده مسعودیتی ریاضتله تأمین ایلدم. بو جهتله «ریاضت عین سعادتدر!» دیمکده اصلا تردد ایتمم. چونکه فکرك، لسانك اصلاحی ریاضت بدنیه ایله قابل اولور.»

حضرت محی الدین عربی دیمش که:

«ریاضت کلمه‌سنك مهم بر شمولی وارسه اوده اخلاق حمیده‌یه دلالت ایدن معناسیدر. یوقسه افراط ریاضتله مزیات انسانیه محافظه اولنه‌ماز. نعمتك شکرینی ایفا ایدنلر ریاضت طلبیه اربابیدرکه بومزیت اك بیوك پرهیزکارلقدن عبارتدر.»

حکیم شهیر لقمان اوغلنه یازدیغی نصیحتنامه‌نك برفقره‌سنده دیبورکه:

«اوغلم! سعادت بشریه ریاضت بدنیه‌دن زیاده ریاضت لسانیه ایله تأمین اولنور. لکن ریاضت جسمانیه‌نكده فائده‌سی

انکار ایدیله‌مز! زیرا افراط معیشت افکارك غفلتی، لسان حکمتك سکوتی، نظر عبرتك عدم قوتنی استلزام ایدر.

وجودك بوکبی سیأت ایله پرورده اولمسی اخلاقك افسادینه خدمت ایدرکه ایشته او زمان فرع اغورینه، اصل قربان اولور.»

ابن سینا دخی «ریاضت بدنیه‌یی بر وجود فرض ایدرسه‌ك، روحیده ریاضت ادبیه‌در. زیرا بر وجودك موجودیتی ریاضت ادبیه ایله قائم اوله‌بیلیر. انسانیتله حیوانیت بیننده‌کی فرق یالکز معیشتدن عبارت دکلدر! انسانك اساس معیشتی فضائل اخلاق ایله پرورده اولمقدن عبارتدر.» دیبور.

وقتیله ریاضت جسمانیه اصحابندن بر سیاح حضرت محی الدینك خانه‌سنه مسافر اولور. او اقشام جناب محی الدین مسافری سفره‌یه دعوت، مسافر دخی اجابت ایدر. حضرت شیخ «بیوریکز عزیزم! چوربا وجودك صفاسیدر..» مقدمه‌سیله مسافرینه اکرام واعزاز ایلرسه‌ده سیاح فوق العاده استغناکارانه بر وضعیتده بولنور. شیخ الاکبر بو حاله تعجب ایده‌رك «عزیزم! نیچون یمیورسکز؟» دینجه، مسافر دخی «یا مرشد محترم! فقیر اهل ریاضتم، بر خورمادن بشقه بر شی یمم! سفره‌ده ایسه خورما کوره‌میورم..» جوابنی ویرر! او فاضل مدقق ایسه بو جوابی اهمیتله تلقی ایدوب درحال سفره‌یه بر طباق اعلا خورما کتیردیر سیاح بر خورما ییوب ال چکر. جناب محی الدین ایسه اطعمهٔ

نفیسه ایله قارنی بر اعلا طویوردقدن صکره سفره‌دن قالقارلر. اقشام نمازلرینی قیلدقدنصکره محبته باشلارلر . فقط سیاحك ریاضت بدنیه‌سنه کوره اخلاقنده ، کلامنده بر اثر فضیلت کوستره‌مدیکی جهتله حضرت فاضلك برازجانی صیقیلور. بونکله برابر مسافر غریبنی دلکیر ایتمك‌ده ایسته‌مز . نهایت اثنای محبتده سیاح غایت صافدلانه برمزیت، قلندرانه برفضیلت اظهار ایله جناب شیخك ارباب ریاضتدن اولمامسنه عادتا اعتراض ایتمکه باشلار . حضرت پیر فاضل بعض حکیمانه سوزلرله جواب ویریرسه‌ده بزم بابا سیاح اویله حکمیات عالیه‌دن استفاده ایده‌جك قدر نظر دقت صاحبی اولمدیغی جهتله ینه اعتراضات ساده‌دلانه‌سنده اصرار ایدر . جناب شیخك آرتق برکرامت کوسترمسی اقتضا ایتمکله سیاحك اوکنه برلگن قویوب «عزیزم! شو یدیککز خورمایی چیقارمازسه‌کز سزه حرامدر!» دیر .

سیاح «حرام!» سوزینی ایشتمه‌سیله برابر یدیکی خورمایی چیقاریر! حضرت مرشد «آ مبارك! سن بر خورما یدك . ینه برخورما چیقاردك! بو ریاضتك فضیلتی نره‌ده! . بن بش آلتی درلو یمك یدم . لکن چیقاره‌جق اولسه‌م امید ایتمم که عیناً یدکلرمدن عبارت اولسون...» جوابیله مقابله ایدر . بابا سیاح بوجوابك‌ده معناسنی تقدیردن عاجز اولدیغی جهتله کمال حیرتله حضرت پیرك یوزینه بقار.. جناب محیی‌الدین اثبات مدعا مقصدیله لگنه توجه ایدنجه ایری ایری الماسلر ، انجولر کبی شیلر

دوکولمکه باشلار . سیاحك کوزلرینده قال طاشی کبی آچیلور .

آنك اوزرینه فاضل محترم :

«عزیزم! برخورما ییوبده اونی هضم ایده‌مامك ریاضت دکلدر! ایشته بنم کبی درلو درلو نعمتلرله وجودی بسله‌یوبده ایجابنده بویله قیمتدار شیلر چیقاریلورسه ریاضت حقیقیه اووقت اجرا ایدلمش اولور . . هنر ریاضتده دکل فضیلتده‌در! زیرا معده‌نك بوش طورمسندن عبارت اولان ریاضت انسانك کمالندن زیاده زوالنه خدمت ایدر...» خطابیله سیاحی ارشاد ایلر . . .

نظر عبرت — فضائل اخلاقیه‌نك اوصاف ممدوحه‌سندن حقیقةً عالی بر مزیتدر . انسان مشهوداتندن متنبه اولورسه کندینی واسطهٔ عبرت اوله‌جق مساویدن محافظه ایدر . زیرا معرفت عالمدن عبرت آلمقده‌در! عالمه عبرت اولمقده دکل...

ارباب عقل و فطانت ـ نفسنه تعلق اولسون اولمسون ـ مشاهده ایتدیکی برشیدن مطلقا برحصهٔ عبرت آلیر .

عالمده برنظر تدقیقك انعطافنه، برفکر سلیمك احاطه‌سنه لایق اوله‌میه‌جق برحال وارمیدر؟

مادامکه هرحالده برحقیقت موجوددر! بالطبع اوحقیقتدن براستفادهٔ عبرت وظیفه‌سیده نظر حکیم اربابنه عائددر..

حضرت امام علی افندمز بیورمشلردرکه :

«دنیاده اك منتظم دارالعلوم نظر عبرتدر. چشمان عبرتك پرده‌سنی آچمیانلر کتاب عالمده مندرج اولان حقائقی کورمکه موفق اوله‌مازلر. کائنات کبی مکمل بر صحنهٔ عبرتدن مستفید اوله‌میانلر هیچ بر معلم حکمتدن استفاده ایده‌مزلر!»

مقتدای عارفین جناب محیی‌الدین فصوصده دیورکه:

«کوزك قوهٔ بصیرتی نظر عبرتدن عبارتدر. عبرتبین اولان انسان مطلقا صاحب عرفان اولور. عبرت، روضهٔ کمالك دلیل بی عدیلیدر!»

حضرت مولانا دخی:

«جناب حقك آثار قدرتی دیدهٔ بصیرتله، نظر عبرتله تماشا اولنورسه پك چوق حکمتلر کوریلور. زیرا علم حقیقتك معلمی چشم عبرتدر. حق، عبرت کوزیله مشاهده اولنور!» بیورمشلردر.

حکیم لقمانه ذکی اعمانك بری مراجعتله «یا لقمان! بنم کوزلرمده اولان پرده‌یی آله‌بیلیرسه‌ك سکا عمرم اولدقجه خدمتکار اولورم!» دیر.

لقمان اعمانك کوزلرینی معاینه‌دنصکره «اوغلم! بو پرده‌یی بن ازاله ایده‌بیلیرم. لکن نظرعبرتی آچمق المدن کلمز!» جوابیله مقابله ایدر. ذکی اعما فضل و عرفان اربابندن اولدیغی جهتله «یا لقمان!. سنك حائز اولدیغك شهرت برغشایی ازاله ایده‌بیلمکدن عبارتمیدر؟ اوحالده سکا «حکیم!» نامنی ویرمکدن

ایسه «طبیب!» دیمك دها مناسبدر..» خطابیله لقمانك نظر دقتنی جلب ایلمشدر!

عالم انسانیتده امعان وعبرت کبی فضیلت اوله‌مدیغی جهتله حکمای اخلاقیون اومزیتی منتهای کمال عد ایلمشلردر.

حادثات عالمك هربری برعبرت محضه اولدیغنی تسلیم ایدنلر بالطبع فضائل اخلاقی پیشوای عرفان اتخاذ ایدرلر..

قیاس نفس — برمقیاس حقیقتدرکه انسان کندی نفسنه لایق کوره‌مدیکی برمعامله‌یی دیکری حقنده اجرا ایتمکی بروجهله تجویز ایله‌مز.

ارباب انصاف قضایای انسانیه‌یی بهمه‌حال قیاس وجدانیسنه تطبیق ایله حرکت ایدر. چونکه اوموازنهٔ حقیقته رعایت اولنمزسه مقصد انسانیت حاصل اوله‌ماز..

بونکله برابر قیاس بحثنده خطا ایتمامك یعنی مقیس علیهك ماهیتنه کوره معامله ایتمك لزومی‌ده خاطردن چیقارلمامالیدر. زیرا هربر صورتك کندینه مخصوص برسیرتی اولدیغی جهتله نه صورتلر بربرینه بکزر، نه‌ده سیرتلر!.

افلاطون دیورکه:

«قیاس نفسده مهم بر شرط واردرکه اوده نفس ذاتی ایله مخاطب اولان نفسك بیننده‌کی فرقی تدقیق وتمییزدن عبارتدر. زیرا هر مسئله‌ده قیاس ایله معامله ایتمك قضیهٔ حکمتدن عد اولنه‌ماز.

انسانده اولان معیار فضل و عرفان هر شیئك عیارینی اكلامغه
مستعد بر واسطهٔ اذعاندر . »

اسكندر كبیر دیمشكه :

« دنیاده اك طوغری مقایسهٔ حقیقت نفسك قیاسندن
عبارتدر . او میزان حكمتده ذره قدر نقصان اولماز . »

حكیم ابن سینا دییوركه :

« انسانك مقیاس فضیلتی قیاس نفسندن استدلال اولنور . »

نوشروان رجال حكمادن برینه دیمشكه :

« بر حكیمك تعلیم ایده‌جكی علوم عالیه‌ده اك اهمیتلی مسئله
قیاس نفسدن عبارتدر . چونكه انسانی هر درلو مساویدن منع
ایده‌جك بشقه بر واسطه یوقدر . »

خوف و رجا — اخلاق انسانیه‌یی تزیین ایدن بر مزیت
عالی قیمتدر . خوف و رجا خصلتنی كندینه خط حركت اتخاذ
ایدن بر صاحب فضیلت دائما وجدانك دلالتنه اقتدا ایله حركت
ایلر .

بو صفتی « جبانت ! » كبی سوء تلقی احتماملیدر ، زیرا او
معنایه شامل اولان خوف كلمه‌سی اوصاف ذمیمه‌دندر . جناب
حقدن خوف و رجا ایدنلر ایجابی تقدیرنده هیچ بر شیدن
قورقمیه‌جق درجه‌ده شجیع القلب اولورلر . .

خوف و رجانك مكارم اخلاقه تعلق ایدن تأثیرات علویه‌سی
پك چوقدر . چونكه وجداندن قورقان انسان بهمه حال

مساوی اخلاقه عائد اولان معاملاتدن نفسنی محافظه‌یه مجبور
اولور .

حضرت امام علی كرم الله وجهه افندمز بیورمشلردركه :

« بن نفسمدن قورقام ، لكن حركات بشریه‌مدن احتراز
ایده‌رم . بو مزیتی بر ارسلانده كوردم كه كندیسی سباعدن عد
اولندیغی حالده اك مدقق بر مدنی‌یه مخصوص اولان شجاعتكارانه
حركاتنه حیرتده قالدم . . قلباً شجیع اولان بر جسور وجدانندن
فوق العاده قورقار ! دشمنندن قورقان بر جبان كندی جبانتندن
اوتانیر ! زیرا خوف و رجا مزیتی اساساً نفسك شجاعتندن
عبارتدر . . »

مسلمدركه جناب حقدن قورقان انسان دنیاده هیچ بر
شیدن قورقماز ! چونكه اك زیاده شایان احتراز اولان
حركتلردن نفسنی تجرید ایتمش اولدیغی جهتله ارتق قورقاجق
بر شیئ تصور ایده‌مز .

حضرت خلیل محترمی نمرود ملعنت نمود آتشه آته‌جغی
هنگامده « یا ابراهیم ! سن بو جسیم آتشدن قورقمایورمیسك ؟ »
عتابیله بر طاقم تهدیدات غدارانه‌یه باشلامش ایدی .

جناب ابراهیم (علیه السلام) دخی « معبودندن قورقان
نمرودك آتشندن قورقماز ! » جوابیله مقابله بیورمشدر .

﴿ ایکنجی قسم ﴾

برنجی فصل

مساوی اخلاقه خادم اولان اوصاف ذمیمه

١

جهالت — دشمن انسانیت و صفته شایان اولان اوصاف ذمیمه‌نك مدخلیدر... محروم علم وعرفان اولان انسان بالطبع جهلك نتیجهٔ اضطرابنده زبون اولدیغی جهتله افعال ردیئه‌دن نفسنی محافظه‌یه قادر اوله‌ماز.

علم وفضیلت اصحابی، مشاهداتنی نظر عرفانیله تدقیق ایدر. جاهل ایسه کوردیکی برشیئك ماهیتنی ادراك ایده‌مز. چونکه جهل ظاهر بینلکدن عبارتدر. اذعان، مطلقا عقل وعرفان اهلنه مخصوص برمزیتدر.

ارباب جهل هرنرده بولنسه مظهر اعتبار اولمق شرفندن محرومدر. جاهل مادةً نه قدر ثروت ونفوذه مالك اولسه معناً ینه فقیروذلیل عد اولنور. زیرا جهالت، اك مؤثر فقروضرورتدن دها دهشتلی برمصیبتدر!

عقل وعلمك محاسن فاضله‌سی نه درجه علوی ایسه جهلدن تولد ایدن سیئات بشریه اونسبتده سفلیدر!

سوقراط دیمش که:

« دنیاده اك زیاده احتراز اولنه‌جق علت جهلدر. جاهله آجیدیغم قدر اعمایه آجیمام! زیرا جاهلك اختیاری اولان فضاحتی، اعمانك اضطراری عد ایدیلن حرکاتندن دها قبیحدر. »

حضرت امام علی کرم الله وجهه بیورمشلردرکه:

« ارباب فضل وکمال جاهلدن نه‌قدر متأذی اولورسه جاهل دخی عقل وعرفان اصحابندن اونسبتده متأثر اولور. »

ان الافاضل بین الناس قد حسدوا
والجاهلون لاهل العلم اعداء!

مشهوردرکه عاقل دشمن، جاهل دوستدن خیرلیدر. یونان قدیم لساننده «عاقلك ضرری، جاهلك فائده‌سنه ترجیح اولنور!» سوزی ضرب مثل اولمشدر.

افلاطون دیورکه:

« جاهلك خلوص نیتی بر فاضلك خصومتنه ترجیح ایتمك جهالتك فوقنده بر اثر بلاهتدر. انسان اك مهلك بر علتدن صاقندیغی درجه‌ده جهلدن اجتناب ایتملیدر! »

حکمای عربدن برذات جهالتك موت هائلدن عبارت اولدیغنی « الجاهل میت الاحیاء » حکمتیله تعریف ایلمشدر.

خلاصهٔ کلام، جهالت انسانیت نامنه لایق بر صفت اولمدیغی جهتله اول امرده بر آدم ازالهٔ جهل ایتمکه چالشمالیدر .

جهلدن مصون اولان انسان بالطبع عقل سلیمنك دلالتیله حرکت ایلیه‌جکندن نفسنی هردرلو سیئاتدن وقایه ایده‌بیلیر .

حماقت — عقل وعرفانك نقصانندن حاصل اولان بر ذمیمه‌در . حماقت ، بلاهت معناسنی شامل اولدیغی جهتله بعض حکما حمقانك جهل مرکب اصحابندن اولدیغنی ادعا ایتمشلردر . بونکله برابر حماقتده جهالتك شرط اولمدیغنی‌ده بیان ایلمشلردر .

ابن سینا دییورکه :

« دلالت مادیه ایله اثبات ایدیله‌میان بر شیئی انکار ایتمک دخی اثر حماقتدر . عاقل اولان انسان بر مسئله‌نك هر جهتنی تدقیق وتعمیق ایدوب مادهٔ حل واثبات ایدیله‌مین بر حقیقتك خلافنه‌ده حکم قطعی ویرمکده استعجال ایده‌مز . چونکه مسئله‌نك برده معنویات جهتی اولدیغنی دوشونور ! بو جهتله دلیلسز بر قضیه‌نك قیاسنی رد وقبول ایتمک دخی اثر حماقتدن عد اولنور . »

حماقتك ، تداویسی مشکل بر علت اولدیغنی حکیم نصیر-طوسی‌نك :

لکل داء دواء یستطب به
الا الحماقة اعیت من یداویها

شعریله تأیید اولنمشدر .

سوقراط دیمش که :

« احمق اولان انسان سکوت ایله حماقتنی ستر ایتمش اولسه متوسط عاقللردن عد اولنور . لکن حمق ایله سکوت بر آدمده اجتماع ایده‌مز . »

لقمان دییورکه :

« بن هر بر مرضك دفعی چاره‌سنی بولورم . فقط مرض حماقتی تداوی ایده‌مم . »

حکمانك بر قسمی حماقتك جهالتدن دها فنا اولدیغنی بیان ایتمشلرسه‌ده بو ایکی صفت ذمیمه اساساً بربرینك متممی اولدیغی قابل انکار دکلدر . واقعا هر بر احمقك جاهل اولمسی لازم کلمز ! لکن بلاهتله متصف اولان بر احمق ممکن مرتبه واقف علم اولسه بیله ینه جهل مرکب زمره‌سندن تفریق اولنه‌ماز . زیرا عقل وعلم مزیتلریله جهالت وحماقت بر وجودده حکمفرما اوله‌ماز .

مشاهیر حکمای یونانیه‌دن (صولون) دیر ایمش که :

« انسان مماتندن زیاده حماقتدن احتراز ایتملیدر . چونکه حماقت حیات ذمیمه‌دن عبارتدر . »

حکماء اخلاق اربابی نزدنده حماقت جهالتدن زیاده موجب

نفرتدر . زیرا جاهلده یالکز بر اثر جهل اولدیغی حالده احمقده عقلا پسندانه بر طاقم حاللر مشاهده اولنور که انسان او ساخته وضعیتلره دها زیاده طوتیلور !

جهلك ازالهسی علمه محتاج اولدیغی کبی حماقتك دفعیده عقل وفکره متوقفدر . انسان جبر نفس ایدوبده نظر دقتی آچمغه سعی وغیرت ایدرسه بالطبع او سعیندن مستفید اولور . تربیهٔ نظریهدن استفاده ایدهمین انسان هر بر مزیتدن محروم قالیر !

عطالت — انسانك مسعودیت عمومیهسنی سکتهدار ایدن بر آفتدر . تنبللکده اولان سیئات یالکز معیشته ، رفاهه عائد دکلدر . هر درلو سعادت بشریهنك محوینه دلالت ایدن بر واسطهٔ سفالتدر .

انسان حیاتده اولدقجه حالنه ، وسعنه کوره چالشمقله مکلفدر . فقط دنیاده هر بر سعیدن مقصود اولان ثمرهیی درحال اقتطاف ایتمك قابل اولهمدیغی جهتله مساعیٔ جدیه اصحابی دائماسی مشروعنده دوام ایله شوق وغیرتنه ذره قدر خلل ویرمز .

هر بر سعیك مکافاتنی کورمك محقق ایسهده او مکافاتك ظهوری وقت مرهوننه مخصوصدر . مثلا بر شاکردك مکتبه دوام ایتمسیله سکز اون سنه امك ویرمسی بر سعی علویدرکه اونك مکافات علمیهسی زمان مرهوننده مشاهده اولنور .

عطالتی نفسنه اختیار ایدنلر مادی ، معنوی سعادت انسانیهدن بی بهره قالیرلر . بطالتدن تولد ایدن عطالت هرکسك بیلدیکی بر کیفیت اولدیغی جهتله او وخامتك نتیجهسنده اولان شئامت محتاج ایضاح دکلدر .

عداوت — انفعالات نفسانیهدن عبارت بر خصومتدر . عداوت قلب ووجدانك عذاب روحانیسندن عبارت اولدیغی نظر دقته آلنیرسه انسانی نه قدر بی حضور ایدهجکی ادنا ملاحظه ایله اکلاشیلیر .

سوقراط دیيور که :

« بن خصم جانم اولان بر آدمه بیله عداوت ایتمم . زیرا بنم عداوتمله دشمنمك خصومتیده زیادهلشیر . عداوته مخالصتله مقابله ایدیلیرسه او خصومت مبدل مودت اولور ! »

فلاطونك رأینه کوره :

« قلبدهکی عداوت دمیردهکی پاسه بکزر . پاس ، دمیرك جوهرینی یدیکی کبی عداوت دخی قلبی معذب ایدر . مجلا اولان دمیرده پاس اولماز ! »

حضرت محيي الدين عربى دیمشکه :

« حسیات عداوتکارانهدن امین اولمق ایستهین انسان اول امرده تعرضات اعدادن مصون اولمالیدر . بوایسه دشمن پیدا ایدهجك حرکاتدن احتراز ایله حصوله کلیر . بن کیمسهیه

عداوت ایتمکه لزوم کورهمدم! چونکه عدوم اولان برشخصه هنوز تصادف ایدهمدم ! . . »

نه مقدس اخلاق ! . . مبارك پیر فاضل بشریت عالمنده ملکیت درجه‌سنی بولمش ! !

سیئات اخلاقیه‌نك اس الاساسی اولان عداوت عادتا ام الفساد اطلاقنه شایان بر صفت ذمیمه‌در . زیرا هر درلو مساوئ اخلاقك منبع ظهوری فکر عداوتدر .

عداوت نفسانیه فکرده حاصل اولان بر علت جسمانیه اولدیغی کبی تداویسی‌ده وجدانه عائد بر طاقم تدابیر حکیمانه‌یه محتاجدر .

شجرهٔ عداوتدن بالطبع ثمرهٔ خصومت حاصل اوله‌جغی بدیهیدر ! بو حکمته مبنیدر که نظر حکیم اصحابی عداوت ایده‌جکی بر خصمنه بیله اظهار مخالصتله اثبات فضیلت ایلر . واو سایه‌ده ثمرهٔ محبت اقتطاف ایدر . .

رخاوت — عطالتك مرادفی اولان غیرتسزلکدن ، تنپرورلکدن عد اولنور .

لقمان دیمش که :

« رخاوت اعصاب موفقیتك قوتنی کسن بر مرضدر . سعادت انسانیه‌دن محرومیتله مأیوس اولمق رخاوتك تأثیراتندندر . »

شو حقیقت پیش نظر دقته آلنیرسه دنیاده هر درلو سفالتك رخاوتدن تولد ایلدیکی بداهةً تعین ایدر .

سعی وامیدك اك بیوك دشمنی رخاوتدر . چونکه حسیات غیرت پرورانه‌یی محو وبرباد ایدن بر طاقم مأیوسانه فکرلر اساساً او عارضه‌دن تولد ایدر .

ابن سینا اوغلنه یازدیغی بر نصیحتنامه‌ده :

« سعی اغورنده اولمك موت مسماء رخاوتله جان ویرمك اجل قضادر . رخاوت حیات ایچنده سفیلانه مماتدن عبارتدر . موتا ایسه ارباب حیات میاننده دکل طپراق آلتنده یاقیشیر ! »

دیمشدر .

انانیت — خودبینلکدن عبارت غایت مذموم بر صفتدر . جاهلانه کبر وعظمتدن تولد ایدن بو حرکت انسانی هر یرده محجوب ایدر .

انسان کندینی بکنمه‌ملی ، عالمه بکندیرملیدر . بوده مساوئ اخلاقدن اجتناب ایله ممکن اوله‌بیلیر .

حضرت فخر رسالت افندمز « عبادتك افضلی تواضعدر » حدیث علویسیله کبر وانانیتك نه قدر چرکین بر ذات اولدیغنی ایما بیورمشلردر .

بنلك دینیلن فکر استکبار ایله اثبات فضیلت ایدیله‌مز . محاسن اخلاق صاحبی اولانلر ، مزیتده بر اثر کمال کوردکجه تواضعده مرتبهٔ غایه‌سنی احرازه چالیشیرلر .

امانیت صفت ذمیمه‌سیله متصف بولنانلر هر نره‌ده اولورسه اولسون دوچار حقارت اولورلر !

إساءت — [١] شر الناس اولمق معناسیله ابنای نوعنه کوتولك ایتمکدن عبارتدر . حالبوکه انسان ایولکه دلالت ایلمکله موظفدر !

حضرت مولانا :

این جهان کوهست وفعل ماندا
باز ایداز ندای ما صدا

بیورمشلردر . بو حکمت اخلاقیه‌نك مضمونی سامعهٔ دقته آلنیرسه انسانك فعلنه مقابل برجزانك ظهور ایده‌جکی یعنی عملنه کوره مجازات ومکافات کوره‌جکی عکس انداز حقیقت اولور .

کوتولکدن ایولك بکلنمدیکی کبی ایولکدن‌ده کوتولك حاصل اوله‌ماز . برجزانك جنس عمله کوره ظهوری قانون عدالت اقتضاسندندر .

سفاهت مانع سعادت ، بادئ سفالتدر ! .

حکمای اخلاقیون سفاهتك سوء تأثیراتی حقنده پك چوق سوزلر سویله‌مشلردر . فقط سفاهت کلمه‌سنك شامل اولدیغی

[١] الفك فتحه‌سیله غلطدر .

مسائل حقیقیه‌یه دائر ایضاحات کافیه ویرمامشلردر . چونکه شرقده رواج کوره‌مین بو ذمیمه ، غربده — همده عصرلرجه — اعتبار عمومی‌یه مظهر اولمشدر .

حتی مشاهیر غربیوندن فه‌نه‌لون ، روسو ، کبی اعاظم بیله سفاهتك ممدوحیتنی التزام ایله مدنیته اعتراضه قدر افراطه رعایت ایلدکلری جهتله حقیقت مسئله‌نك بر طاقم سوء تأویله اوغرامش اولدیغی مرتبهٔ ثبوته وارمشدر .

علم اخلاقك ، علم ثروتك متحداً رد ایلدیکی سفاهت حقنده بر چوق تعریفاته تصادف اولنمشدر . فقط بزم زمین بحثمزه کوره سفاهتی حقیله تعریف ایده‌بیلمك ایجون «احتیاجی سوء استعمال !» دیمکه مجبورز . او حالده احتیاجات بشریه‌دن عد ایدیلن بر شیئك فضله‌سنی صرف ایتمکه سفاهت دیمك ایجاب ایدر . مع هذا احتیاجات بشریه‌یی انسانك هوس ایتدیکی شیلردن عبارت ظن ایتمیه‌لم ! زیرا او فکره ذاهب اولور ایسه‌ك افراطدن اجتناب ایله تفریطه انتساب ایتمش اولورز .

معیشت انسانیه‌ده بر احتیاج طبیعی واردرکه هر فردك بولندیغی حالنه ، مسلکنه ، درجهٔ اقتدارینه کوره محتاج اولدیغی بر شیئی تدارکدن عبارتدر . لکن انسانده تمایل کبی بر سائق طبیعت حکمفرما اولدقجه احتیاجات طبیعیه‌نك‌ده بر عارضهٔ تشتتدن قورتیله‌مامسی استبعاد اولنه‌ماز . .

دیوژەن بر «احتیاج لابد» طرفداری ایدی. لکن بیوك اسکندر او فکرك علیهنده بولندی. چونکه انسانیت او قدر تفریطه رعایت ایدەجك استعداده مالك دکلدر. اکر دیوژەنك مسلکی مدنیتله متناسب کورلسه ایدی جمعیات انسانیه دخی حالا ظلام وحشت ایچنده قالمش اولەجق و او سیئه ترقیات مدنیەنك محوریده برسکتهٔ تأخیره اوغرامش بولنەجق ایدی!

صدد دن چیقدق ظن ایتمیەلم! بالعکس صدد بحثمزك اك معتنا نقطەسی احتیاجات انسانیەیی تعریف وایضاحدن عبارتدر. زیرا سفاهتك ضمیرلری احتیاجی سوء استعمال معناسنه راجع اولدیغنه کوره اول امرده احتیاج حقنده بر فکر اجمالی حاصل ایتمك لازمدر.

سفاهتله احتیاجی بربرندن آییرمق ایچه اهمیتلی برمسئلەدر. علم ثروتله اشتغال ایدنلر، شدائد طبیعتك هر درلو تأثیراتنه معروض اولان کویلی برفقیرك محافظهٔ حیاتنه مخصوص برچفت عادی قوندوره کیمسنی اسرافدن، سفاهتدن عد ایلدکاری کبی بلاد مدنیەده یشایان انسانلرك اعلا پوتینلر، اسقارپینلرله کزمسنی احتیاجدن عد ایدرلر! دیمك اولیورکه برفرد ایچون سفاهتدن معدود اولان شیء، دیکر برشخص ایچون احتیاجدن عد اولنیور. اویله ایسه نه سفاهت برنسبتدن عبارت اوله بیلیر نەده احتیاج!.

بو مسئلەده علم اخلاق منتسبلریده متحد الافکاردر. بزم

مطالعەمزه کوره سفاهت، احتیاجی تقدیر ایدەمامکدن عبارتدر. زیرا بر چفت قوندوره سفاهتدن عد اولندیغی حالده قوجه بر پرلانطه یوزوك سفاهتدن صاییلمیور!

بوحقیقته نظراً سفاهتك بردرجەسی اولدیغی کبی احتیاجكده برحد معروفی واردر.

مسلمدرکه انسانلرك برچوق احتیاجات حیاتیەسی واردر. اونلری تأمین وتدارك ایدەمزسه یشاماسیده ممکن اولەماز. انجق بو احتیاجات حیاتیەدن بشقه برده تمایلات نفسانیه حسیاتنه مالکدرکه بوده بشریتك حاسهٔ رؤیتندن تولد ایدر. او حالده تمایلات حسیاتنكده احتیاجات بشریەیه بیوك بر تأثیری اولدیغی قابل انکار اولەماز! چونکه انسانده اوحس تمایل اولمسه حیوانیتله انسانیت بیننده برفرق عظیم بولنمازدی...

برفقیره حرام اولان سفاهتك، برزنکینه مباح عد اولنمسی عبث دکلدر. زیرا هر فردك احتیاجات حیاتیەسی، معیشت ذاتیەسی مساوی بر درجەده اولەماز. بونکله برابر احتیاجات کافیەدن فضله اولان صرفیات دخی سفاهتدن، اسرافدن بشقه بروصف ایله توصیف اولنەماز.

خلاصهٔ کلام: انسان بولندیغی دائرهٔ معیشتنك حدودینی تجاوز ایدرسه احتیاجنی سوء استعمال ایتمش اولورکه ایشته بوحال سفاهتدن عبارتدر.

تمایلات بشریەیی افساد ایدن فکر سفاهت بالطبع مکارم

اخلاقی‌ده اخلال ایدر. هردرلو سیئاتڭ ظهورینه باعث اولور. بو جهتله سفاهته واسطهٔ مضرت دیمك اقتضا ایدر .

جمعیات بشریه‌ده تحملفرسا بر علت مدنیه حكمنه كیرن ذمیمهٔ سفاهتڭ بقای انسانیت نامنه نه قدر بیوك فناقلر ایراث ایلدیكنی رومالیلرك احوال تاریخیه‌سی اثبات ایدر .

رومایه بر سرعت فوق العاده ایله سرایت ایدن سفاهت آز برزمان ایچنده پك چوق ترقی ایتدیكی جهتله بالنهایه او قوجه هیئت مدنیه‌یی دهشتلی بر عاقبته ایصال ایلدی !

فرانسه‌ده بر دورهٔ عطالت تشكیل ایدن ایام سفاهتڭ بقیهٔ تأثیراتی هنوز موجود در . لكن رومادە بولدیغی مساعد اراضی كبی فرانسه‌ده واسع بر موقع اشغال ایده‌مدی . هیأت مدنیه‌ده حكمفرما اولان فكر سفاهت اساساً ذوق طبیعی‌یه غلبه چالان میل زینتدن تولد ایلدیكی مناسبتله اڭ اهمیتسز فناقلر پژمرده قیافتلر آراسندن كوزه چارپیورده اڭ دهشتلی اخلاقسزلقلر زینتلی لباسلر ایچنده مستور قالوب كیده‌یور . .

بو سیئات اخلاقیه‌نڭ اوروپاده هر كون برر نمونه‌سی كوریلیورسه‌ده ترقیات انسانیه خصوصنده‌كی مساعئ جدیه سایه‌سنده سفاهتڭ تولید ایتدیكی فناقلر فكر سربستی‌یه حمل اولنیور . . بو جهتله شرقده سفاهتڭ ـ ولو اعتدال دائره‌سنده اولسون ـ اخلاقه ، افكاره اولان سوء تأثیرندن زیاده معیشتڭ ثروتڭ ، تجارتڭ دخی اڭ قوتلی دشمنی اولدیغی قبول

ایدیلیورده غربده ذوق وسفاهتڭ درجهٔ افراطیده احتیاجات مدنیه‌دن عد اولنیور .

غرب افكار عمومیه‌سنڭ اصول معیشت نامنه عرض احتیاج ایلدیكی سفاهت عجبا حیات ایچون الزم اولان احتیاجات انسانیه‌دنمیدر ؟ البته دكلدر . . .

زیرا سفاهت یالكز بر عائله‌نڭ دكل ، قوجه بر قومڭ‌ده ثروتنی محو ایتمكه مقتدردر .

حتی ناموسه ، فضیلته مخصوص اولان حرمت و رعایتی اخلاله و بالخاصه وجدانیاته عائد بعض معاملاتی ارتكابه‌ده مستعددر .

بناءً علی ذالك انسان طرز معیشتنه ، درجهٔ ثروتنه كوره حركت ایتمیوبده یقاسنی سفاهتڭ پنچه‌سنه كچیررسه ثروتندن دكل حیاتندن بیله استفاده ایده‌مز . زیرا بقیهٔ حیاتنی تأمین ایده‌میه‌جك بركون كلیركه غایت مؤثر بر ندامتله « آه ! حقیقةً سفاهت موجب سفالت ایمش ! ! » دیه فریاده باشلار اما نه فائده ! . .

سفاهتڭ پنچه‌سنه دوشن ثروت استرداد اولنورمی ؟ .

اونی وقت وزمانیله حسن اداره ایتمك معرفتدر .

سفاهت بحثی بویله برقاچ صحیفه ایله تعریف اولنه‌ماز . مكمل برجلد تشكیل ایده‌جك قدر واسع برزمیندر . لكن دها زیاده

تفصيلات ايله ذهنلره كلال ويرمكه زمان مساعد اولهمديغى جهتله بنده كزده اسراف كلامه جسارت ايدهمدم . . .

∴

سفاهت — رذائلدن معدود اولان بر صفت ذميمهدركه انسانى مادةً معناً دوچار ندامت ايتمكدن فضله شرف واعتبارى دخى لكهدار ايدر .

حكيم ابن سينا دييوركه :

« سفاهت درياسنه دوشنلرك حياتى تهلكهليدر . ساحل سلامته چيقمق ميسر اولسه بيله عريان وسفيل قالان او وجود سفيهدن انسانيت نامنه بر مزيت اميد اولنهماز ! »

سوقراط ديمش كه :

« سفاهت سائقهسيله نقدينى صرف ايدنلر ، مطلقا بر كون محتاج نقد اولورلر . بر سفيهك اسراف ايتديكى ثروت ، عادتا فقر وضرورتى صاتون آلمقدن عبارتدر ! »

سفاهتك انواعى واردر . لزومسز يره صرف ايديلن بر شيئك قيمتى ، عالم سفاهتده اسراف اولنان حياتك اهميتى نسبتنده دكرليدر . چونكه ايكيسنكده اعادهسى ممكن اولهماز.

انسان هر صورتله حسن ادارهسنى تأمين ايدوب بختيارانه بر معيشت تأسيسنه موفق اولورسه حقيقةً مسعوديت انسانيهسنى تأمين ايتمش اولور. كيمسهنك معاونت نقديهسنه عرض احتياج ايتميانلرك لطفنه هركيم محتاج اولورسه دفع احتياج ايدهبيلير .

« احتياجى سوء استعمال سفاهتدر !
سفاهت ايسه موجب سفالتدر ! »

سفاهت خصم ساماندر جهانده
تولد ايلر آندن هر فلاكت !
مؤثر بر مذلتدر سفاهت
او ذات عين خسراندر جهانده
مقرردر سفاهتده سفالت !

§

سفاهت محو ايدر نقد حياتى
يازقدر ايتمه بيهوده تغافل
عبثدر حكمته قارشى تجاهل
« قدر ! » صانمه سفيلانه مماتى
دكلدر حكم تقديرده قباحت !

§

سفاهت ايلمز عالمده انتاج
حقيقى بر صفاى انبساطى
دوشون هر درلو حال احتياطى
اولورسك عاقبت نامرده محتاج
فقط كار ايلمز اصلا ندامت !

§

سفاهت صانعه بر ذوق شبابدر
دوشونکه! نقدایله فقری آلیرسك
ضروری دشمنه محتاج قالیرسك
بوده وجدانه بر بشقه عذابدر!
ایدرسك یأس ایله فریاد نهایت:

§

سفاهت خصم ناموس وشرفدر!
بر آفتدرکه محو ایلر رفاهی
سفیهك یأسیدر اك صوك پناهی
بو ذلت عمری اسراف وتلفدر
نه دهشتلی فلاکتدر سفاهت!

خست — طمع ذاتی کندینه بر ذوق سقیم عد ایدنلرك اوصاف ردیئه‌سندن عبارتدر.

حضرت محیی‌الدین «خسیس، نفسنك خدمتکاری، وارثنك خزینه‌داریدر!» جمله‌سیله خستك معنای حقیقیسنی ایضاح ایلمشدر.

حرص وطمعك درجهٔ افراطنی التزام ایدن بخیل، نه‌قدر شان وشرف صاحبی اولسه ینه انظار عمومیه‌ده حقیر وذلیل عد اولنور. زیرا خسیس اولان انسان ملیونلره مالك اولسه ینه نفسنی فقیرانه برمذلتدن قورتاره‌ماز.

فقر و احتیاجدن صاقنمق فکریله بخل و خستی ارتکاب ایدنلر عقل و عرفان صاحبی عد اولنه‌مازلر. چونکه خستك درجهٔ افراطنی التزام ایله جناب حقك رزاق ابدی اولدیغنی خاطره کتیرمامك کبی بیوك بر خطادن وارسته اوله‌مازلر. بو حکمته مبنیدرکه برخسیس او قدر ذلتله جمع ایلدیکی ثروتندن استفاده ایده‌میوب بوسوء عملنك جزای ابدیسیله محکوم. و بناءً علیه مسعودیت انسانیه‌دن محروم اولور.

خسیسك حال نزعده‌کی ندامتی مطلقا زمان حیاتنده‌کی ذلتی نسبتنده مؤثردر. لکن نه فائده!!

بر ایپك بوجکی‌ده کندی قوزه‌سی ایچنده حیاتنی محو ایدرده حاصل ایده‌بیلدیکی ایپکدن بشقه‌لری مستفید اولور! ایشته برخسیس‌ده عینیله بوصورتده فدای جان ایدر..

مجربدرکه خستله، طمعله جمع ایدلمش اولان نقد و ثروت دخی اکثریتله سفاهت اغورنده محو و برباد اولور. چونکه اساساً مال حلال عد اولنه‌ماز!

ارباب خستدن ابنای نوعی دکل حتی کندی نفسی بیله «استفاده ایده‌مدیکی جهتله او زمره‌نك نامنه «حریص محروم!..» دیمك ایجاب ایدر.

اسراف حرام اولدیغی کبی خست‌ده حرامدر!

«ولاتحسبن الذین یبخلون...» آیت قدسیه‌سنك معنای

منبی مطالعه ایدیلیرسه بخل وخستك نه قدر مذموم بر حال اولدیغی اکلاشیلیر.

خسیس، عادتا میوه‌سز، سایه‌سز بر قورو اغاجه بکزر که بالنهایه بر اوجاغه، بر صوبایه کیروب محروقاتدن، یعنی آتشیله خلقك استفاده‌سنه واسطه اولمقدن بشقه بر مزیتی حائز اوله‌ماز!..

نمیمت — فسق و فساد اخلاقدن متولد بر ذمیمه‌در. شرالناس اولانلرك ارتکاب ایتدکاری نمیمه نفاق و فسادك اساسی اولدیغی جهتله اوذمیمه‌یی کندینه مسلك اتخاذ ایدنلر خلق نظرنده منافق صورتیله تلقی اولنورلر.

مدارایی مداهنه درجه‌سنه واردیروبده ایکی شخص آره‌سنده آتش نفاقی پارلاتمق نه قدر چرکین بر صفتدر؟

اساساً نماملق تزویرات فکریه‌دن عبارت اولدیغی جهتله بالطبع تألیف بین ایده‌جك بر سوز تلویث ینه مدار اوله‌جق برصورتده افراغ ایدیله‌رك نمامك مضمرینه کوره سوء تأویل اولنور.

نمام، سوزنده کاذب اولمسه بیله مادامکه ایکی دوستی بربرینه دشمن ایده‌جك افساداته باعث اولیور! افاده‌سی محض حقیقت دخی اولسه ینه مذمومدر.

فکر مفسدتله پرورده اولان نمیمت اربابی، علیهنده سوز سویله‌دیکی شخصك محاسنندن بحث ایتمیوب زمین افاده‌سنی دائما

مساوئ بشریه‌یه ابتنا ایلمسی طبیعیدرکه بوحال دخی وجدانك سیأتندن تولد ایدر. وجدانی پاك اولان انسان بوکبی تزویرات لسانیه‌یه تنزل ایتمز. چونکه بو مسلکده بولنان ارباب نفاق یالکز خلق نظرنده دکل جناب حق نزدنده بیله منفور اولدیغنی دوشونور.

نمیمه، معنای لغویسی اعتباریله بر شخصك سیأتندن بحثله سامعك نفرتنی اوشخص اوزرینه توجیهدن عبارت ایسه‌ده عقل وعرفانی اولان ذوات، نمامك بوذمیمه‌سنی هیچ بر سببله حسن تلقی ایده‌مز. چونکه اوذمیمه‌نك کندی ذاتنده‌ده سوء تأثیری اوله‌جغنی ملاحظه ایدر..

بوسوء حال ایچنده یالان سویله‌مك، حقیقتی کتم ایلمك، مداهنه بولنه‌کیتمك، شرعاً حرام اولان غیبتی ارتکاب ایتمك کبی مساوئ بشریه داخل اولدیغی جهتله بر شخصك علیهنده ولو مقارن حقیقت اولسون تعریضاتده بولنمق یعنی انفعالات نفسانیه سوقیله، ایشیدیلن برسوزی برطاقم فنا معنالرله بشقه برده سوء تفسیره چالشمق هم عیبدر، هم کناه!!

خلاصهٔ کلام، ابنای نوعنی ذم وتقبیح ایدن انسانك هیچ بریرده مظهر اعتبار اوله‌میه‌جغی نظردقته آلنه‌رق اوکبی مساوئ اخلاق اصحابیله قطعیاً کوروشمامك وکوروشولسه بیله سوزینه اعتماد ایدلمامك اقتضا ایدر.

حقارت — عالمه نظر حقارتله باقمق، مافوقنی، مادوننی بر صورتله تحقیره چالشمق کبی اخلاقسزلق عموم نزدنده مذمومدر.

بو سیئه‌نك اساسی کبر و نخوتدن عبارت اولدیغی جهتله خلقی دائما تحقیر وتزییف ایدن بر صاحب غرور عالم انسانیتده کندی افعالندن، کندی حرکاتندن بشقه تقدیر ایدیله‌جك بر مزیت تصور ایده‌مز.

تأسف اولنورکه بوفکرده بولنانلر کندینی بکنمکله بتون جهانك نظر نفرتنی جلب ایتدکلرینی اکلایوبده مادةً اولسون براثر ادراك کوسترمکده موفق اوله‌مازلر. چونکه نظر عبرت کبر و عظمت صاحبلرنده بولنه‌ماز.

ماحصل، دنیاده هرحالی نظر حکمتله تلقی ایتمك، افعال انسانیه‌نك محاسنندن، مساویسندن بر حصهٔ انتباه ایله بو میدان عبرتدن استفاده‌یه بذل همت ایلمك انسانلغك اك مهم شرائطندندر.

حق الانصاف دوشونه‌لم! عالمه حقارتله عطف نظر ایدن انسان متقابلاً عالمك نظر نفرتنه هدف اولمازمی؟ طبیعیدرکه بر آیینه‌یه عکس ایدن شیئك عینی مشاهده اولنور. اویله ایسه بزده عالمی خوش کورملی‌یزکه عالمده بزی خوش کورمکه مجبور اولسون..

وقتیله پژمرده حال بر حکیمه عظمتلی بر زنکین «بنم شانمه، ثروت وسامانمه مناسب کوزل برقصیده یازارسه‌ك سکا

شوقدر عطیه ویررم!» خطابیله حکیمك فضل و کمالنی تحقیره قیام ایدر. حکیم دخی کمال تواضعله «لطفکزه تشکر ایدرم عزیزم! لکن سزك حالکزه مناسب یازیله‌جق قصیده سزی ممنون ایده‌مز. بالعکس سزك حقکزده بنم سکوتم دها فائده‌لیدر» جوابنی ویرر. بوجواب کبرلی زنکینك ذوقنه کیتمدیکی جهتله «عجائب! بن اوقدر اخلاقسزمیم؟ اویله ایسه سوء حالمه دائر برشیئ یازیکز!..» عتابیله مقابله ایدر. حکیم ایسه ادیبانه بر تبسمله «عزیزم! بن عالمك سیأت دلالی دکلم! سز کندی سوء حالکزی بیلدیککز حالده بنم سوزمله اصلاح نفس ایتمك ایچون بکا جزای نقدی مقامنده عطیه ویرمکده حاجت یوقدر. نظر حقارتکزی تواضعه تبدیل ایدرسه‌کز کندی نفسکزه بیوك برعطیه ویرمش اولورسیکز....» نصیحتیله زنکینه بردرس عرفان ویرمشدر.

عالمی تحقیر ایدن انسان کندینی حقیر وذلیل ایتمش اولور. چونکه بو عالمده معامله‌یه کوره مقابله اولنمق قانون حکمت اقتضاسندندر.

حسد — انسانك سعادت حالنه حریص اولمقدن و بر مسعودك نعمت رفاهنه شدتله اظهار غرض ایلمکدن عبارت برسوء نیتدر. معهذا حسد، هرحاسدده بر درجه‌ده اوله‌ماز. اوده حاسدك استعدادینه کوره اجرای حکم ایدر.

«ومن شر حاسد اذا حسد» آيت جليله‌سنك معناى علويسنه
كوره حاسدك شرندن دائما استعاذه ايتمك عين فرضدر .

حضرت على افندمز بيورمشلردركه :

«حسد ، حاسدك عداوتندن ، كبر ونخوتندن متولد بر
ذميمه‌در. بو جهتله حسود دائما عذاب روحانى ايچنده يشار !
چونكه محسودك مسعوديتنى كوردكجه هر زمان آتش حسديله
ينار.. بر حاسده بوندن بيوك جزامى اولور؟!»

ابن سينا ديوركه:

«حسد، داء الكلب علتى كبيدر. بو جهتله حسود دنيايه
مالك اولسه ينه حسدندن فراغت ايده‌مز. بلكه‌ده او علتك
سوء تأثيرينى حس ايليه‌مز!»

حسود دائما يأس وكدرله ايامكذار اولور. نظر حسدى
هر زه‌يه انعطاف ايتمش اولسه شدت حرص وطمعله وجودينه
بر اضطراب عظيم طارى اولور.

بعض حكماى اخلاقيونك فكرينه كوره حاسد ، عينيله
آتشه بكزر. آتش كندى كنديسنه يانوب كل اولديغى كبى حسود
دخى شدت حسديله اريبوب محو وتباه اولور.

سوقراط ديمش كه :

«حسدكار اولان بر آن راحت يشايامز. چونكه دنياده
نه قدر مصائب وارسه او بيچاره‌يى احاطه ايتمشدر!»

حسد ، معناى صريحيله فعل اللهه اعتراض ايلمكدن

عبارتدر. زيرا حسودك «آه! فلانك ثروت وسعادتى، رفاه
وعزتى بنده اولسه‌ده اوراحتى، او صفايى بن سورسه‌م نه
اولوردى؟!» زعمنده‌كى خيالات حريصانه‌سى تقسيم الٓهى‌يه عدم
قناعتدن بشقه نيته مستند اوله‌ماز! حالبوكه جناب حق بر نعمتى
عبث اوله‌رق هيچ كيمسه‌يه احسان بيورماز..

بو حسودانه خيالاته «لولا الخليا اهلك الفقراء» ديمك الك
موافق بر سوزدر..

خلاصهٔ فضائل

اخلاق جميله‌نك، فضائل انسانيه‌نك بعض شرائط مهمه‌سنى
شو «خلاصه» مزده مختصراً عرض وبيان ايده‌لم.

مسلمدركه مكارم اخلاقك شامل اولديغى سجاياى ممتازه‌نك
هر برى بر حس علوى‌يه مبدأ اعتبار اولنمشدر.

روحك حسيات معنويه‌سنى لذتياب ايدن اعمال برامنيت
وجدانيه‌دن لابددركه اوده شريعت احمديه‌نك، ديانت اسلاميه‌نك
احكام جليله‌سنه رعايتله حصول پذير اوله‌بيلير!

انسانك مادةً، معناً عرض احتياج ايلديكى امنيت سليميه‌يه
موفق اولمسى نه مقدس بر نعمت وجدانيه‌در؟

فضائل انسانيه‌يه دلالت ايدن وظائف ، مجرد احتساسات

دینیه یه توفیق حرکتله ایفا اولنور . چونکه وظائف دینیه
هر بر مقصدك مبدئی، هر بر امیدك معادیدر .

معبود بالحق اولان جناب خالق ازلینك بارکاه عزتنه
عبودیتله شریعت قدسیه‌نك صراط مستقیمنده رومال ابتهال
اولمق وجدانك اخلاصندن، قلبك صداقتندن عبارت اولدیغنه
کوره فضائل اخلاقیه‌نك دخی قلب سلیمدن، فکر اخلاصدن
بشقه بر اساسه مستند اوله‌میه‌جغی صراحةً ثابت اولور .

فکرمزی بویله « علی الاطلاق » بر درجه‌ده براقیه‌لم .
زیرا عمان اطلاق فکرلرده برکرداب استغراق تشکیل ایدر .
حالبوکه بزم مقصدمز فضائل اخلاقیه‌نك دلالتیله بر ساحل
سلامته واصل اولمقدن. یعنی قبله‌کاه امیدمزی آرایوب بولمقدن
عبارتدر .

قلب سلیم ایله خلوص نیت صفوت وجدانیه‌نك ایکی برهان
صدقنشانیدرکه بو ایکی شاهد محترم افعال انسانیه‌نك حاکم
عادلیده اولورلر . زیرا اعمال بشریه‌نك مقیاس جدیسی، معیار
حقیقیسی نیت خالصه‌در .

کریم الشیم اولان صدق وجدان اصحابی «وفاء ، استقامت»
کبی خصائل جلیله ایله پرورشیاب کمال اولدقلری جهتله مطلع
حکمت وصفتدن بشقه بر ترکیب بوله‌مدیغمز آفتاب انسانیته
قارشی عادتا بر سیارهٔ نورانی عد اولنورلر . زیرا شیمهٔ وفاء
سایه‌سنده یاد ماضیدن، کشف استقبالدن عبارت برطاقم تصورات

ایله اشتغال ایدن ذکای بشری حسن استعمال غیرتنده بولنورلر.
« ریاء، عداوت » کبی آفاق انسانیته ظلمت نثار اولان سیئات
مظلمه‌نك‌ده هر زمان بر قلب سلیمك پیش اجلالنده پایمال
تحقیر اولدیغنی اثبات ایدرلر .

استقامت مزیت فاضله‌سی زبدهٔ مقاصد ، خلاصهٔ آمال
اولمق اعتباریله انسانك مسعودیت عمومیه‌سنی تأمین ایدن بر
واسطهٔ سلامت دکلیدر ؟

.·.

معلومدرکه بشریتك درجاتی مختلفدر. بزم اساس مقصدمز
او مراتب مختلفه‌یی ایجاز طریقیله کچه‌رك مجرد کمالات انسانیه
مرتبه‌سنی ـ امکان و اقتدارمزك مساعد اوله‌بیلدیکی قدر ـ
عرض ایتمکدن عبارت اولدیغی جهتله نقطهٔ نظرمز دخی بالطبع
فضائل اخلاق بحثی اولمق ایجاب ایدر .

تربیهٔ فکریه ایله اخلاق فاضله‌یی تدقیق وتعمیق ایدن
بعض علماء اخلاقیون دییورلرکه :

« انسان منسوب اولدیغی عائله‌سندن بر ارث طبیعی حصه‌
سنه وارث بولندیغی کبی وراثت مسئله‌سنده اخلاقه عائد بر
قوهٔ طبیعیه‌نك‌ده تأثیری اولدیغنی کیمسه انکار ایده‌مز ! »

بو فکر قسماً اعتراضدن وارسته اوله‌ماز . زیرا اخلاق
بحثنده‌کی وراثت بشریتك حائز اولدیغی حقوق انسانیه‌یی
اخلاله قدر وخامت کسب ایتمش اولسه ایدی اوحالده حضرت

آدمدن ابتدا ایدن اخلاق بشریه‌نك، تربیهٔ انسانیه‌نك دخی متسلسلاً بو عصره قدر یورویوب کلمسی اقتضا ایدردی! حالبوکه بو مسئله عالم انسانیتده کوریلان تبدلات وترقیات عظیمه ایله قابل توفیق اوله‌ماز.

اخلاق فاضله ثروت کبی ارثاً انتقال ایتمز! او فضیلت سعی ایله، کسب ایله حاصل اولور...

وظائف انسانیه‌یه دلالت ایدن محاسن افعال بر طاقم شرائطه استناد ایدرکه او شرائطك مستند الیهی‌ده وجدان سلیمدن عبارتدر.

بناءً علیه اول امرده وظائفك درجه‌سنی بیلمك اقتضا ایدر زیرا هر بر شخصك فعل وحرکتنی عین درجه‌ده تلقی ایتمك موافق حکمت دکلدر. هرکسی افعالیله، نیاتی ایله محاکمه ایتمك لازمدر.

بو حقیقت افعال بشریه‌نك هر بر درجه‌سنه شامل اولدیغی جهتله بر فردك وظیفهٔ انسانیه‌ده‌کی نقصانی کورن بر نظر عبرت صاحبی بالطبع کندی وظیفهٔ اخلاقیه‌سنی حسن ایفایه همتله تزیین افکار ایدرکه اوده باشلیجه بر فضیلت، آیریجه بر مزیت حکمنه کیرر!

...

معارف اخلاقیه بحثنه کله‌لم!

بو وظیفه نه قدر ممدوح ایسه او قدرده مهمدر. چونکه

وظائف انسانیه‌نك متممی علم ومعرفتدر. انسانلری معصومیت طبیعیه‌دن وده‌ها طوغریسی مسئولیت حیوانیه‌دن تجرید ایدن اخلاق فاضله‌نك معلم محترمی معارفدر. انوار معارفدن محروم اولان انسان معصومیت حیوانیه ایچنده عمرینی کچیرمش، یعنی جهالتك، عطالتك بر مزیت انسانیه‌دن عبارت اولدیغنی توهمله مسئولیت حیوانیه‌سنی بر درجه زیاده تأیید ایتمش اولور.

معارف اخلاقیه فضائل انسانیه‌نك اس الاساسیدر. وظائف وجدانیه‌یی تعیین ایدن کمالات عقلیه او سایه‌ده حاصل اولور. زیرا انسانیتك نخبهٔ فضیلتی، غایهٔ مزیتی علم و ادبدر. وجدانك حکمی، عقلك ادراکی، ذکانك حسیاتی او قوتله زیاده‌لشیر!

بو وظیفهٔ علمیه بزه بر بار قیمتداردرکه اونی‌ده انسانلق نام مبجلی تحمیل ایتمشدر. افتخار ایده‌لم که بو صفت ممتازه‌دن معاف اولان حیوانیتله شرف انسانیت بیننده‌کی فرق عظیمی ینه انسانلق سایه‌سنده ادراك وتقدیره موفق اولیورز..

وظیفهٔ انسانیه‌یی بزه تحمیل ایدن قانون حکمت حقوق اخلاقیه‌نك صورت محافظه‌سنی‌ده تعیین ایلمشدر. بو حقیقته مبنیدرکه انسان ایشله‌دیکی فعلنه کوره یا وجداننده بر ذوق انبساط حس ایدر. یا قلبنده بر اثر اضطراب طویار! وجدان بو ایکی حسدن هیچ بر صورتله آزاده اوله‌ماز.

تأمل ایده‌لم! انسان ایشله‌دیکی فعلیله وجدانی تحسین

وتقبیح ایتمیورمی ؟ دیمك اولیورکه وجدانك حکمی عادتا بر حسن قبولدن عبارت بولنیور . او حالده بر فعلی محاکمه ایله حرکات انسانیه‌نك صوابنی ، خطاسنی تفریق وتمییز ایدن قابلیت واقتدار، فطرتك موهبهٔ مخصوصه‌سی اولان حسیات وجدانیه‌دن بشقه بر نام ویریله‌مز .

حاکم وجدانك ویردیکی حکم اعتراضدن مصون اوله‌بیله‌جك درجه‌ده عادلانه، مدققانه اولورسه وظیفهٔ انسانیه‌ده کوریلان خطالرك‌ده تدریجاً تصحیح ایدلمش اوله‌جغی یعنی وجدانك انفاذ حکمی نظر دقته آلنقله انسانده بر فکر انتباه حصوله کله‌جکی شبهه‌سزدر .

برکره‌ده وجدان اخلاقی دیدیکمز حقائقی فکر سلیم ایله محاکمه ایده‌لم !

حیات انسانیه‌مزك سرمایه‌سی اولان افعال وجدانیه‌مز مکارم اخلاقه دلالت ایدرسه انسانیت نامنه اهمیتلی برکار عد اولندیغی کبی سیئات بشریه‌یه عائد اولورسه دهشتلی برضرردن عبارت صاییلمزمی ؟

والحاصل. عالم انسانیتده حکمفرما اولان حسیات وجدانیه‌نك ایکی وظیفهٔ مهمه‌سی واردرکه بری فعل ممدوحك امید مکافاتی، دیکری‌ده فعل مقدوحك یأس مجازاتیدر . انسان دائما امید مکافات ایله حائز اولدیغی سرمایه‌سنك تزییدینه ، تجارتنك توسیعنه چالیشیرسه آرتق خوف مجازات ایله ضرر

وزیاندن مصون اوله‌جغنده‌ده اعتماد ایدر کیدر . بالنهایه ایکی جهانده عزیز ومحترم اولور . .

∴

« انما الاعمال بالنیات » حکمت جلیله‌سیله مثبتدرکه نیت خالصه‌نك دالی اولان اعماله کوره وجدانك حس ایتدیکی انبساط واضطراب یعنی افعال بشریه‌ده کوریله‌جك حسنات وسیئات مطلقا نیته، مقصده کوره حکم اولنور .

آنجق بعض حسنات معنویه‌یی بر سیئهٔ مادیه‌نك محو ایده‌بیلمه‌سی بشریتك مقتضیات طبیعیه‌سی نقطهٔ نظرندن ملحوظ اولدیغی جهتله اول امرده حدیث شریفده فرمان بیوریلان « نیات » ك معنای منیفنی تفسیر ایتمك واوکا کوره فکرلرده بر نتیجهٔ سالمه حاصل ایلامك اقتضا ایدر .

مسلمدرکه علم اخلاقده « نیت » ك حائز اولدیغی معنای حقیقی غایت مهمدر . چونکه وظیفهٔ انسانیه‌یه ترتب ایدن مسئولیت وجدانیه‌نك اساسی نیاتدن عبارتدر . شو قدر وارکه افعالك مطلقا حسن نیته، فکر استقامته مستند بولندیغنه قناعتله نیاتی دائما افعاله تطبیق ایتمك ایجاب ایدر . واقعا افعال مادةً مشاهده اولندیغی کبی نیات مادةً کوریله‌مز ! لکن بر فعلدن مقصد نه ایسه اوکا کوره حکم ویرلمك لازم کلدیکی دوشونیلورسه بو بحثمزی دها براز تعمیق وتعقیب ایدوب حقیقت مسئله‌یی او نقطهٔ نظردن حل ایتمکه چالشمق لزومی‌ده تعیین ایلر . .

حکماء اخلاقیونك بعضلری « نیت، وجدانك تصورك دلالتیله قصد ایدیلان بر فعلدن عبارت اولدیغنه کوره هر حالده افعالی محاکمه ایتمك یعنی بر عمل کرك حسناته، کرك سیئاته عائد اولسون انسانك اراده واختیاریله اجرا ایدیله جکی مناسبتله او عملی ایشلهمك کفایت ایدر . یوقسه نتیجهسنده خیره، شره تعلق ایدهجك جهتلرینی دوشونمك ایجاب ایتمز . حتی صافیانه حرکتله بر کناه ایشلنمش اولسه بیله مادامکه او عمل اراده واختیاره تابعدر . او حالده کناهك دخی فعله راجع اولمسی طبیعیدر . زیرا انسانك بالاختیار ایشلهدیکی فعلی بالطبع مسئولیت وجدانیهسنه دلالت ایدر . . . » دییورلر !

حالبوکه بو فکر افراط افساد اخلاقه بادی اولور . انصاف ایدهلم ! جاهلانه بر حرکته، عامیانه بر نیته مستند اولان بر عملدن نه استفاده ایدیلیر ؟ .

شره، سیئاته منجر اولهجق بر فعلی بیله بیله ایشلهمك ایله، عین عملی خیره، حسناته عائد اولهجغنی حکم ایدهرك ایشلهمك مساوی اولهبیلیرمی ؟

بو ایکیسنك بیننده بیوك بر فرق واردر . زیرا بر عملده شرط اولان نیت خالصهدر. وجدانك سائقهٔ اخلاصیله حاصل اولان بر نیت ایسه تمامیله قصد ایدیلان فعلدن عبارتدر .

بو جهتله نیت خالصهیه افعال واعمالك دلیل مجسمی دیه بیلیرز. زیرا بر عمل حسن نیته مستند ایسه بالطبع حسناته، سوء

مبتنی ایسه بالعکس سیئاته دلالت ایدرکه بوده نیات و افعالك درجهسنه کوره یا مکافاتی مستلزم اولور یا مجازاتی..

اعمال ونیاتك حاصل ایدهجکی نتیجه مادی اولسون معنوی اولسون بهمه حال اونقطهیه منتهی اولور.

بر حدیث شریفده ایضاح بیورلمشدرکه « اعمال هم جسمه تشبیه اولنور، هم قلبه، قلب فساده مائل ایسه جسم دخی فساده میل ایدهجکی کبی نیت خالصانه اولمازسه عمل دخی فاسد اولور. »

بو حکمت اخلاقیهدن استدلال اولنان حقیقته نظراً حسن نیتله برابر افعال حسنهیی بیلمك، یعنی بر عملك خیره دلالت ایدهجکنی حکم ایتمك دخی وظیفهٔ وجدانیهدن عد اولنیور . چونکه یالکز صافیانه بر نیتله ایشلهنیلن عمل خیره دلیل اولهمیور .

وظیفهٔ وجدانیهدن عبارت اولان نیات خالصهنك درجاتی اوکرنمك، اعمالك منجر اولهجغی نتیجهلری بیلمك بالخاصه معارف اخلاقیه سایهسنده ممکن اوله بیلیر . زیرا علمسز عمل انسانی ضلاله سوق ایتمکدن بشقه بر مضرتی تأمین ایدهمز .

حاصل کلام : کمالات اخلاقیهنك اساسی خلوص نیته، فکر صداقته مستند اولدیغی کبی نیت خالصهنك مبناسی‌ده علم ومعرفتدن عبارتدر . او حالده بر عمل خوف و رجادن آزاده اولوبده وظیفهٔ وجدانیه نامنه اجرا ایدیلیرسه البته نتیجهسنك‌ده خیره دلالت ایدهجکنه حکم اولنور . .

مكافاة ياخود مجازاة اميدلرينه عائد اولان اعمالده نياتك دلالت ايلديكي جهت نظردقته آلنەرق اوكا كوره حكم ويريلير! ايشته بو حكمت اخلاقيه‌يه رعايت ايديليرسه نيت خالصه‌نك حائز اولديغي قيمت واهميت دخي حقيله تقدير ايدلمش اولور.

فعاليت اخلاقيه صددينه كلنجه :

مجربدركه برنيت خالصه ايله ايشله‌نيلن عمل مطلقا اميد مكافاة ايله تأمين مسعوديت استحقاقنه موفق اولمقدن عبارت عد اولنه‌ماز. محسن قوللرك اجرني ضايع بيورميان جناب حق او سعادتك كافل ازليسيدر. او حالده مكافاته لايق اولمق بالطبع برعمل خيرك خوف ورجادن كلياً وارسته بولنمسنه توقف ايلديكني بيلمكده لازمدر.

اساساً خير نيتيله ايشله‌نيلن برعملك مكافاة اميدندن زياده محضا «خير!» اولمق مقصدينه مستند اولمسي طبيعيدر دكلي؟ اويله ايسه كريم و رحيم اولان جناب حقك وعدندن خلف ايتميه‌جكنه يعني مكافاة موعوده‌سني تماميله و بلكده زياده‌سيله احسان ايده‌جكنه اصلا شبهه ايتمامليدر.

حسناتك مكافاته، سيئاتك دخي مجازاته استحقاقي احكام شرعيه اقتضاسندندر.

بو مسئله‌يي لايقيله حل ايده‌بيلمك ايچون وجداني نيات

خالصه‌يه سوق ايدن سببلري آرايوب بولمق جهتنه نظر دقتمزي عطف ايتمكه مجبورز.

برطاقم فيلسوفلر دييوركه :

« انسانده فطري اولان حب نفسك اساسي بر ذوق وجدانيدن عبارتدر. چونكه اخلاق بشريه‌نك طبيعته، خلقته تابع اولديغي انكار ايديله‌مز. بو جهتله طبيعت، ذوق انسانيدن عبارتدر ديمك محض حقيقتدر. »

بز بو فكري بر وجهله مقارن حقيقت بوله‌ميورز! زيرا قانون فلسفه‌ده، فضائل اخلاق دستورلرنده اويله‌بربحثه تصادف ايده‌مدك. هيچ بر قانون كوره‌مدك كه « دنياده نه ذوقك وارسه اجرا ايت! ذوقنه ذره قدر خلل ويرمه. حتى ذوقك مشروعيتني ده آرامه. ذوق اغورينه نه يپابيليرسه‌ك حرام عد اولنماز. » ديه بزه اك دهشتلي برشيئي امر صورتنده تبليغ ايلسون!

ذوق نفساني اخلاق فاضله ايله قطعياً امتزاج ايده‌مز. آنجق ذوق وجداني لايقيله تتبع ايديليرسه او خاصة مبجله‌نك مكارم اخلاق متمماتندن اولديغيده انكار ايديله‌مز.. زيرا او ذوق روحاني وظائف وجدانيه‌مزك صورت اجراسني تعيين ايله برابر فضائل اخلاقيه‌نك تطبيقات فعليه‌سنده پك چوق مدار اولور. ذوق سليم اساساً بر فضيلت علويه، بر مزيت معنويه‌دركه وجدانك اوندن حظ ايتمامسي. روحك ذوقياب اولمامسي قابل دكلدر.

ذوقيات نفسانيه ايسه عادتا بر حس حيواني ديمكدركه اونك نتيجه‌سي ده حب نفسدن، وجدان اخلاقيي زير زبر ايتمكدن بشقه بر نقطه‌يه منجر اوله‌ماز .

اويله ايسه ذوقي حقائق اخلاقيه‌ده آرامق اك حكيمانه بر فكردر .

.:.

قانون اخلاقده بر فصل مهم تشكيل ايدن «وظيفهٔ خيريه» كه اك اهميتلي فضيلت نجيبانه‌دن، اك قيمتلي مزيت عاليجنابانه‌دن عبارتدر . او فضيلته سعادت انسانيه‌نك حد غايه‌سي ديمك عين اصابتدر .

طبيعت بشريه‌ده بر نظام عمومي شكلنه كيرن تحرئ سعادت قاعده‌سي دستور اخلاقك بر موضوعي اعتباريله نظر دقته آلنيرسه ـ ذوقيات نفسانيه كبي منافع ذاتيه‌دن وارسته اولمق شرطيله ـ سعادتك فضيلتله توأم، وفقط فضيلتك سعادتدن مقدم اولديغي صراحةً مشاهده اولنور .

شو قدر واركه سعادت، فضيلت انسانيه‌نك قوة الظهري اولديغي مناسبتله فضيلتي دائما سعادت تعقيب ايدر . بو ايكي نازنين، روحله وجود كبي تفريق قبول ايتمز بر رفيق شفيقدر..

بو جهتله وظيفهٔ خيريه ديديكمز افعال ممدوحه‌نك ذوقي، محسناتي اجراي فعلدن صكره حس ايده‌يورز . اويله ايسه سعادت فضيلتك مكافات جديه‌سي اولوب انسانيتك هدف

نجاتي، اخلاقك غايهٔ مقصدي عد ايديله‌مز . اصل اقصاي امل فضيلتدر .

انسانلق عالمنده اجراي حكم ايدن حب نفس، تحرئ سعادت، تأمين منفعت كبي حسيات فطريه قاعدهٔ اخلاقيه‌دن عد اولنه‌مازسه‌ده بونلرك خاصهٔ فضيلته اولان تأثيري‌ده انكار ايديله‌مز .

معلومدركه بعض امراض ايچون دواي محض اولمق اوزره ترتيب ايديلان معالجه‌يه زهر ديديكمز مؤثر بر شي‌ده علاوه اولنيور. فقط فن طبك، اصول تداوينك لزوم كوستردیكي قدر ويريليور. چونكه او زهر تركيب دوايه كيرمسه خسته‌نك صحتي‌ده تأمين ايديله‌مز.

ايشته بزم‌ده عرض ايتديكمز حسيات فطريه تركيب فضيلته اوصورتله قارشديرلمش اولورسه قانون فطرت نقطهٔ نظرندن مكمل بر دواي اخلاقي ترتيبي ياپيلمش اولور .

حق الانصاف دوشونه‌لم !

قانون انسانيته مندرج اولان حقوق طبيعيه‌مزك كافه‌سني وظيفهٔ اخلاقيه نامنه محو ايتمكه چالشمق عادتا انسانلغك اصلني فرعنه فدا ايلمكه قالقشمق كبي خارق العاده بر افراط دكلميدر؟

اوت! حب نفس، تحرئ سعادت، تأمين منفعت حقوقي‌ده صلاحيت بشريه‌ده داخلدر ! لكن او حقوقي دستور اخلاقه توفيق ايله حسن محافظه ايتمك دخي بر وظيفهٔ انسانيه‌در . . .

حیوانیتله انسانیت آره‌سنده اولان فرق عظیم ایشته بو « وظیفه ! » دیدیکمز بر حق علویدن عبارتدر . حسیات فطریه‌نك تابع اولدیغی شرائط قاعدهٔ اخلاقیه‌یه تطبیق ایدیلیرسه انسانیتك مآثر فضائلی‌ده علویت حقیقیه‌سیله میدانه چیقمش اولور .

∴

فعالیت حسیه‌یه اخلاقك فاتحهٔ فضیلتی، یاخود خاتمهٔ علویتی دیمکده لسانیمی معذور عد ایده‌رم . چونکه انسانده اولان قوای حسیه‌نك طبایع کبی مختلف صورتلردن عبارت بولندیغنه فکرمده بر قناعت کامله حاصل اولمشدر .

فعالیتك منبعی قوهٔ حسیه‌دن عبارت اولدیغنه کوره اول امرده حسیاتمزی بر صراط حقیقته سوق ایتمك، بعده او طریق واسعده کوره بیله‌جکمز بدایع اخلاقیه‌نك تدقیق وتعمیقی جهتنه کیتمك اقتضا ایدر .

فطرت نظیفه‌یی تدقیق ایدن اعاظم اخلاقیونك بعضلری تمایلات فکریه، منفعت ذاتیه، مسعودیت حیاتیه کبی حسیات انسانیه‌یی عزت نفسه حصر ایتمك ایسته‌یورلر . آنجق عزت نفس حقنده قانون اخلاقك حاوی اولدیغی ایضاحاتی تماميله بیان ایتمیورلر !

احتمال که بو مطالعه بر حقیقته منتهی اوله‌بیلیر ! لکن حقیقت، حد ذاتنده بر معالجه ترکیبنه بکزرکه تحلیل ایدیلنجه مرکباتی‌ده آیریلیر !

مدار حیاتمز اولان هوای نسیمی بیله بر طاقم اجزادن مرکب دکلمیدر ؟ حالبوکه او اجزانك ترکیباتی تفریق اولنورسه هر بر جزؤی بر ر واسطهٔ ممات اوله‌بیلیر . . .

او تقدیرده حسیات انسانیه‌نك دخی اخلاق فاضله مجراسنده جریان ایتمسی یعنی بو ایکی جزؤ مهمك یکدیکرندن تفریقنه میدان ویرلمامسی اك بیوك بر وظیفهٔ وجدانیه‌دن عبارت قالیر . .

فضیلتك مجرای صافنده جریان ایدن حسیات، بشریتك هر درلو حس وخاشاکندن تطهیر ایدلمش اولور .

حسیات صافیه‌یی تمییز وتقدیر ایدن واسطهٔ ممیزه وجدان سلیم دکلمیدر ؟ او حالده حسیاته تبعیتدن زیاده حکم وجدانه رعایت ایلمك ایجاب ایدر . بشریتك انجذابنه، فطرتك میلانته اتباع ایدیلیرسه مبنای انسانیت غایت عارضه‌لی بر زمین اوزرینه قورولمش اولور .

∴

قوهٔ عقلیه‌نك فضائل اخلاقیه‌یه اولان نفوذی بر قاعدهٔ اساسیه‌درکه تبدلدن، تغیردن هر صورتله وارسته‌در .

عقل، غایت قیمتدار بر جوهر فطری اولدیغی اعتباریله یالکز نظریاته مأمور دکلدر . برده عملیات وظیفه‌سیله مکلفدرکه او وظیفه‌یه لسان شرعیده ارادهٔ جزؤیه دینلمشدر .

ارادهٔ بشریه‌نك حاکمی اولان قوهٔ عقلیه افعال عمومیه‌نك واسطهٔ اجرائیه‌سی اولدیغی جهتله طبقات اخلاقیه‌ده غایت عالی بر موقعی احراز ایتمشدر .

جوهر عقل، حسیاتمزڭ، ادراکاتمزڭ مرکز عمومیسیدر. بر عمل خیرڭ وجدانمزده حاصل ایتدیکی تأثیر مطلقا عقلڭ دلالتیله حس اولنور. بو جهتله عقل وذکایه مخصوص اولان وظیفهٔ عملیه قطعی بر شرطه تابع دکلدر.

هرحالده کندی استقلالنی محافظه ایله حکمنی اجرا ایدر. عقل سلیمڭ امر علویسنه اتباع ایدن بر وجدان، افعالندن هروجهله امین، اعمالندن هرصورتله مطمئن اولور.

ایشته قاعدهٔ اخلاقیه‌نڭ اساسلری بو نقطهٔ حقیقت اوزرنده‌در. قضیهٔ فضیلت بوقیاس رنکیندن عبارتدر.

تربیهٔ فکریه

انسانیتڭ حیات معنویسی مکارم اخلاق ایسه مدار فیض وکمالیده تربیهٔ فکریه‌در.

واقعا انسانده اولان خاصهٔ استعداد تربیهٔ فطریه‌دن عبارت بر مربی عد اولنه‌بیلیر! فقط اصل مقصد مربی‌ده دکل تربیه کرده‌نڭ قابلیت فکریه‌سنده‌در. بوجهتله فطرت بشریه‌ده اولان استعدادڭ علی‌الاطلاق مکارم انسانیته نمونهٔ امتثال اوله‌مدیغنی اخلاق مربیلری اثبات ایلمشدرلر.

تربیهٔ فکریه‌نڭ قابلیت فطریه‌دن عبارت بر استعداد طبیعی اولدیغنی کیم انکار ایده‌بیلیر؟ بر مربینڭ تربیه‌سیله پرورشیاب اولان ایکی طفل توأمڭ بیله عین تربیهٔ فکریه‌یی حائز اوله‌مدیغنی هرکون – همده کمال حیرتله – کوره‌یورز؟!

بومسئله‌یی اسرار خلقت نقطهٔ نظرندن تدقیق ایدن حکماء اخلاقیونڭ خلاصهٔ تدقیقاتنی پیش نظر عبرته آلیرسه‌ق موضوع بحثمز اولان شو قضیهٔ مهمه‌نڭ قیاس صحیحی بالطبع کندی کندینه تعیین ایدر.

صورت بشریه که مختلف اوله‌رق یارادلمشدر! سیرتلرڭ موافق بولنمسی نصل قابل اوله‌بیلیر؟!

اوحالده تربیهٔ فکریه‌نڭ «انسانی مستعد اولدیغی درجه‌یه سوق ایتمکدن عبارت بر قوهٔ فطریه» اولدیغنه حکمهٔ اعتراض ایدلمه‌مك اقتضا ایدر.

معدنیاتده بیله هربر جسمڭ کندینه مخصوص بر جوهری واردر. ترکیبات مادیه اعتباریله هپسی معدندر! لکن آلتون جوهری بشقه‌در قورشون جوهری‌ده بشقه!...

دیمك اولیورکه انسانلرڭ جوهر ذاتیلرنده خلقتنده‌کی تربیهٔ فکریه‌سنه کوره قیمت و اعتباری حائز اولدیغنه شبهه ایدلمه‌ملیدر.

شاعرڭ بری:

خلقڭ استعدادینه وابسته‌در آثار فیض
ابر نیساندن صدف دردانه، افعی سم قاپار!

بیتیله استعداد بشرڭ ماهیتنی نه کوزل تصویر ایتمشدر!..

تربیه‌نڭ جوهری فکرده محفوظ اولدیغی کبی انسانلرڭ ماهیتلرنده فطرتنده‌کی جوهرده مرکوزدر...

شو حقیقته نظراً ابنای بشرده حکمفرما اولان استعداد فکری‌یه بر مربئ مجبر دیه‌لم‌ده انسانلری طبیعته محکوم بر مخلوق فرض ایده‌لم ! !

اوت ! او مربئ فطرتك تحت تربیه‌سنده بولندیغمز بدیهیدر! لکن بزم مقصدمز استعداد فکری‌ده اولان قابلیت اصلاحیه‌یی بر درجه‌یه قدر ایضاح ایله افکارمزی تنویر ایده‌بیله‌جك حقائقی بیاندن عبارت اولدیغنه كوره بو مسئله‌ده براز مصادمهٔ فکره محتاج اولمقلغمز ضروریدر.

خلقت بشریه‌ده بر استعداد طبیعی موجوددر . آنجق او استعدادك ترکیباتی تحلیل ایدلمینجه خلاصهٔ جوهرك نه‌دن عبارت اولدیغی اکلاشیله‌ماز! بو تحلیل ایسه مطلقا تحصیل علوم، تهذیب اخلاق ایله قابل اوله‌بیلیر.. تربیهٔ علمیه انسانك عبرت نظریه‌سی اولدیغی حیثیتله کمالات انسانیه مطلقا او مربئ علم وعرفانه وابسته‌در..

بر آلتونك ترکیبات زائده‌سی تحلیل ایله تطهیر ایدیله‌رك جوهر اصلیسی میدانه چیقدیغی کبی فکر بشرك تصفیه‌سی‌ده علم وکمال واسطه‌سیله قابل اوله‌بیلیر!

تربیهٔ فکریه‌نك اك معتنا مربیسی عائله‌در . انسان طبعاً منسوب اولدیغی عائله‌سنك محصول بشریتی اولدیغی جهتله مطلقا والدینك وارث طبیعتی، حصه‌دار تربیه‌سی اولور.

واقعا تحصیل وترقی سایه‌سنده برامی پدرك اولادی ارباب

فضیلتدن اوله‌بیلیر! لکن حال صباوتنده‌کی تربیه‌سیله فطرتنده‌کی استعداد خللدن مصون قالیر ؟ فضیلت احکام فطرتی تغییر ایده‌مز . . .

بر چرکین چهره دوز کونله ملاحت کسب ایده‌مدیکی کبی انسانده ترقی ایله تبدیل طبیعت ایده‌مز. فقط تربیهٔ اصلیه‌سیله قابلیت فطریه‌سی مساعد ایسه واصل اوله‌جغی منزلهٔ کماله‌ده نهایت اوله‌ماز.

سوء حال انسانه فکر جاهلیتدن کلیر
حسّ علوی، میل سفلی قابلیتدن کلیر

بو بحث وسیعك محیط اولدیغی حکمتلری حقیله تعیین ایتمك نه قدر مهم ایسه شامل اوله‌بیلدیکی حقیقتلریده هر کسك آکلایه‌بیله‌جکی بر لسان ایله سویله‌مك – بنم کبی عجزینی حدینی بیلنلره کوره ! – او نسبتده مشکلدر !

زیرا بو مسئله‌یی نه قدر بسیط بر فکرله دوشونیورسه‌م او قدر عمیق خاطره‌لرك تهاجمیله قلمك جریان طبیعیسی اخلال اولیور. حتی بو مسئلهٔ مشکله‌نك خلقت عالمده اولان اسرار فطرتی تأمله قدر شامل اوله‌جغی دوشونجه‌سی‌ده ذهنمی حد تحملمدن زیاده اشغال ایدیور ! چونکه وجود بشر کبی بر نسخهٔ عظمی‌دن بحث ایتمك مطلقا بر قدرت فاضله‌یه متوقفدر .

مربئ افکار اولان استعداد فطرینك حائز اولدیغی اهمیتی پیش نظر امعانه آلان اصحاب عرفان شو مطالعهٔ قاصرانه‌می

«عجزی اظهار مقصدیله عرض اقتدار ! » کبی بر سوء معنایه حمل ایتمزلر امیدندهیم !

واقعا موضوع بحثمز تربیهٔ فکریهدر! لکن مربی کیمدر؟ تربیهنك ماهیتی نهدر؟ ! شبههسزکه فطرتدر. اویلهایسه بحثمزك بو نقطهسیده هر جهتله حائز اهمیتدر !

ابنای بشر خلقت مادیه اعتباریله عموماً سیاندر . لکن معنویات اعتباریله قطعیاً مساوی دکلدر! هر صورتك کندینه مخصوص بر سیرتی، دها طوغریسی برقابلیتی واردرکه مسئلهنك روحیده او قابلیتی، او استعدادی اثبات ایتمکدن عبارتدر .

تربیهٔ فکریهده یالکز ملیتك، قومیتك دکل حتی اقلیمك، عرضك بیله بیوك برتأثیری واردر! بو حکمته مبنیدرکه اقوام مدنیه بیننده حکم سورن تضاد افکار، تخالف آمال مبادیٔ مدنیتدنبری دوام ایدوب کیدیور .

فکری تربیه ایدن مربیٔ ازلی هرشخصك فطرتنده برر خاصه یاراتمشدرکه او خاصه ایچنده قابلیت انسانیه. مزیت وجدانیه کبی سجایای علویه داخلدر. لکن حیوانیته عائد اولان بر طاقم حسیات سفلیه دخی او قابلیتده موجود در .

بعض علاجلرك ترکیبنده علتك ایجابنه کوره بر طاقم زهرلر استعمال اولنیور ! فقط او زهر خستهیی تسمیم ایچون دکل بالعکس علتی زهرلهمك ، خستهیی شفایاب ایتمك ایچون ترتیب ایدیلیور !

انسانلرده فطرتنده اولان عوارض بشریهیی حسن تدبیر ایله تداوی ایدهبیلیرسه مطلقا وجود انسانیته غایت نافع، غایت مؤثر برعلاج ویرمش یعنی احتراصات مادیهسیله احتیاجات معنویهسنی تسهیل ایتمش اولور .

بوتداوی ایسه مطلقا علم حکمته، عقل وفضیلته محتاجدر. انسانیتك مبنای متینی تربیهٔ فکریه اوزرینه اساسکیر اولدیغی جهتله بزده صدد بحثمزی اوزمینه کوره تقسیم ایتمك ایستیورز. واقعا بعض جهتلرده ظاهراً مدعامزی نفی ایدهجك ایهاملی سوزلر صرف ایتمکه مجبور اولیورز. لکن بویله مهم برحقیقت، ایجابنه کوره براز نفی اولنمهدن نصل اثبات ایدیلیر؟ بر معدنك ترکیبات خارجیهسی آیرلمهدن جوهر اصلیسی میدانه چیقابیلیرمی ؟ . .

عمومیتله قبول ایدیلن بر حقیقتدرکه انسانك اك محترم مرشد عرفانی جوهر عقل واذعانیدر . عقل ایسه وجدانك نظر امعانیدر ! شو حالده تربیهٔ بشریهنك قابلیت فطریه نامنه وجدانیاته قدر اجرای نفوذ ایدهکلدیکی حقنده اعتراض ایدلمهمك لازمکلیر .

انسانلقده نه قدر مزیات عالیه موجود ایسه کافهسنك مدخلی تربیهٔ نفسیهدرکه بو مدخل مطلقا مربیٔ فطری اولان فکرك دلالتیله توسیع ایدیلیر ! ذاتاً تهذیب اخلاقك اساسی اصلاح نفسدن عبارت دکلیدر ؟ اویله ایسه بو وظیفهٔ مهمهیی

ایفا ایدن واسطهٔ مستقلهنك تربیهٔ فکریهدن بشقه بر مربی اولدیغنی بلا تردد قبول وتسلیم ایتملیدر .

علم ومعرفتك ، نظر عبرتك فکر بشره اولان تأثیرات کلیهسی قابل انکار دکلدر. چونکه فطرتمزدهکی حسیات طبیعیه دائما اوکورکولرله تربیه اولیور ، او غدالرله بسلهنیور . شوقدر وارکه، تغذیات فکریهنك ویردیکی قوت هربر شخصده مساوی بردرجهده کورلهمیور! بوجهتله هرفردك حائز اولدیغی استعداد فطری تربیهٔ فکریهنك مقیاس طبیعیسی عد اولنیور .

نه چاره ! بشریتك منسوب اولدیغی قانون حکمت دور خلقتدنبری بو صورتله اجرای احکام ایلیور .

قدرت ازلیه بو عالمده بر ذرهیی بیله عبث اولهرق خلق ایتمهمشدر. خلاق جهانك عظمتنه برهان اولان کائناتده نهقدر عبرت آمیز حکمتلر تجلی ایتمکده ایسه نسخهٔ کبرا وصفنه مظهر اولان وجود بشردهکی تجلیات او عبرتلرك ، او حکمتلرك اك اهمیتلیسی، اك صنعتلیسیدر ! !

عالم ایچنده بشقه بر عالم کشف ایتمکه مقتدر اولان ذکای انسان قوجه برمعدنك جوهرینی، ترکیبنی درحال تحلیله قادر اولیورده وجود بشردهکی بر اینجه شریانك ، یاخود بر اینجه غشانك علتنی ، ماهیتنی کشف ایده بیلمك ایچون ـ خلقهٔ او صنعتله پرورش یاب کمال اولان بر نظر اختصاص بیله ـ میقروسقوب کبی واسطهٔ عادیهیه عرض افتقار ایدیور ! !

غریب دکلیدر ؟ نظر امعانمز ، عقل واذعانمز بو تجلیاتی مشاهده ایدرك بر درجهیه قدر بعض کشفیاته موفق اولیورده کندی ماهیتلری حقنده بر اثر عرفان کوسترمکه ظفریاب اولهمیور ! بالعکس قوهٔ ادراکك حائز اولدیغی شو محدود احاطه :

بو تجلی اولیور باعث وجد وحالت
بوتماشا ویرییور عقل و ذکایه حیرت !

ندالریله اظهار عجز ایتمکه مجبور اولیور .

اخلاق انسانیهیی تهذیب و اصلاحه مدار محض اولان تربیهٔ فکریهنك استعداد فطری یه تعلق ایدن مناسبات خلقیهسی حقنده تعمیق افکار ایدن مشاهیر اسلافمزدن جناب محیی الدین عربی فصوصده دیورکه :

« نفسی تربیه ایدن مربی معنوی فکرك استعدادندن عبارتدر .

بر مربینك حائز اولدیغی مزیت وفضیلتی نسبتنده تربیه ـ کردهسنك بهرهدار کمال اولمسی طبیعیدر دکلمی ؟ بر فکرکده حد ذاتنده اولان استعداد قابلیتنه کوره تربیه قبول ایتمسی طبیعیدر .

علم و فضیلتك اخلاقه اولان تأثیری مسئلهسی پك مهم بر بحثدر . انسان معارف سایهسنده تهذیب اخلاق ایله صاحب عرفان اوله بیلیر .

احراز ایده‌جکی علم وفضیلت ماهیت ذاتیه‌سنی تزیین ایدر. لکن او زینت جوهر اصلی‌یی تغییر ایده‌مز.. کموش، آلتون یالدیزی قبول ایدر، رنکنی دکشدیریر! فقط قیمت اصلیه‌سنی تزیید ایده‌مز.

انسانلرده فطرةً حائز اولدیغی استعداده کوره احراز تربیه ایدر. او تربیه دائره‌سنده حرکت ایلر.

بو حکمته مبنیدرکه هر بر عالم، اخلاق فاضله اربابندن عد اولنه‌ماز. او مزیت مطلقا تربیهٔ فطریه‌دن تولد ایدر!»

شو حقیقت براز تدقیق ایدیلیرسه تربیهٔ فکریه حقنده عرض ایتمك ایسته‌دیکمز مقصد تماميله اکلاشیلیر.

واقعا اوصاف انسانیه‌یی زینتیاب ایدن جوهر علم ومعرفت تهذیب اخلاقه بر واسطهٔ فضیلتدر. انجق او فضیلتك قابلیت فطریه ایله متناسب اولمسی‌ده حکمت اخلاقیه ایجابندندر.

حکمانك پیر فاضلی اولان سوقراط دییورکه:

«اخلاق انسانیه‌یی تزیین ایدن فضائل ادبیه استعداد فطری‌یی بسبتون تغییر ایده‌مزسه‌ده درجهٔ قابلیتنه کوره مطلقا بر اثر تعدیل حصوله کتیریر. چونکه قانون اخلاقده مقید اولان مکارم فکریه‌نك تأثیرات علویه‌سی قابلیت انسانیه‌نك درجهٔ استعدادینه کوره اجرای حکم ایدر.

مثلا سخاوت، سماحت کبی بر خصلت ممتازه‌نك فضائل جلیله‌سنی بر معلم اخلاق او قدر کوزل بر صورتده تصویر

ایدرکه انسان او مزیت محترمه‌نك مفتونی اولور کیدر! فقط او معلم فکر سخاوتله پرورشیاب اولمامش ایسه بالطبع سماحتك علویتی قولاً تقدیر ایتدیکی کبی فعلاً اثبات ایده‌مز. چونکه او استعداد ایله تربیهٔ نفس ایتمه‌مشدر!.

حتی نجابت. اصالت کبی اوصاف عالیه دخی بو قیاس حقیقی‌یه تماميله بر قضیهٔ شرطیه عد اولنه‌بیلیر. نجابت ذاتیه ایله تهذیب افکار ایتمین انسان نجیب صاییله‌ماز.»

سوقراطك شو فکری بزم صدد بحثمزه الك کوزل بر خاتمه تشکیل ایلدیکی جهتله ارتق دها زیاده ایضاحاته جسارت ایده‌مدم...

نتیجهٔ مقصد

قانون اخلاقی دها واضح، دها مکمل بر صورتده شرح ایتمك بیوك، همده پك بیوك بر فضیلت علمیه‌یه متوقف اولمقله برابر بر طاقم تدقیقات و تتبعات جدیده‌یه‌ده محتاج اولدیغی قبول ایدیلیرسه بو اثرده التزام ایدیلن ایجاز و اختصارك — فقدان اقتداردن صرف نظر — وقتك عدم مساعده‌سندن ایلری کلدیکی تسلیم اولنور ظن ایده‌رم!.

وقتك مساعده‌سنه، حیاتك استراحتنه ظفریاب اولورسه‌م «قانون فضیلت» نامیله یازمقده اولدیغم مفصل اثرده بشقه بر

زمینده، بشقه بر طرزده ایضاحات کافیه ویره‌جکمی امید ایدرم.

مقصد انسانیته بر خدمت دکلمی؟ اویله ایسه او خدمتك مفید اولمسی شرطدر. مفید اولمازسه، او خدمت بیهوده بر کلفتدن، ساده بر زحمتدن عبارت قالیر.

معیشتك صدمات شدیده‌سنه معروض اولان بر صاحب قلمده بوندن زیاده جمعیت افکار اوله‌بیلیرمی؟

قوهٔ فکریه‌سنی متعدد وظیفه‌لره، متفرق دوشونجه‌لره حصر ایدن بر قریحه‌ده نه قدر اقتدار اوله‌بیلیرسه بو اثرجکمده وارسون اودرجه‌یی حائز اولسون. نه بأس وار؟ مقصدك حد ذاتنده بر قیمتی، بر اهمیتی وار ایسه بالطبع اوده بر نمونهٔ اخلاقدن عد اولنور.

سوء تأویل اولنمسون! مقدمه‌ده عرض ایتمشدم که «یشامق چالشمغه وابسته‌در!» مساعده بیوریلیرسه شو خاتمه‌ده «چالشمق یشامغه شایسته‌در!» دیمك ایسته‌یورم!

بو ایکی جمله‌نك بیننده‌کی فرقی مطالعین محترم تعیین ایده‌جکلرندن بر طاقم تعریفات زائده ایله ذهنلره کلال ویرمکه حاجت کورمدم.

صوك

باب عالی جاده‌سنده ٤٠ نومرولی « تفیض » کتبخانه‌سنده بولنان کتابلردن بعضیلری :

پاره	غروش	اسامی کتب	اسامی محررین
	٥	برقادینك حیاتی	محمد جلال بك
	١٥	او قادینی	فخریه خانم
	٢٠	فرانسزجه‌دن ترکجه‌یه یکی لغت	فؤاد بك
	٥	فرانسزجه‌دن ترکجه‌یه الده بولنسون	ادهم بك
٢٠	٣	الواح معصومانه	محمد جلال بك
	٢	» شاعرانه	» » »
	٣	زادهٔ شاعر	» » »
	١٥	مکتوبلرم	معلم ناجی افندی
	٦٥	مجموعهٔ معلم	» » »
	٦	سنبله	» » »
	٥	شراره	» » »
	١٠	آتشپاره	» » »
	٥	ذات النطاقین	» » »
	٥	عثمانلی شاعرلری	» » »
٢٠		یدیبوز سنه‌لك تقویم	
٢٠	٧	رهبر طالبین مجله	
	٢	معکس خیال	مقبوله خانم
	١	بر دمت چیچك	فائق اسعد بك
٢٠	٢	لطائف باکتی	
٢٠	١	انشای طریق حقنده معلومات	
٢٠	١	ثاقب	وجیهی بك
	٤	برکذار	رفعت بك
	٢	دریکتا شرحی	
	٣	کلیات مکالمهٔ السنه	
	١	دوکونمی ماتمی	وهبی بك
٢٠	١٢	قصص انبیا ١ـ٥	جودت پاشا

پاره	غروش	اسامی کتب	اسامی محررین
	٦	مقتطفات آثار عربیه	محمد ذهنی افندی
	٥	عثمانلی مملکتلری	مختار بك
٢٠	٢	اس لسان ترکی	
	٥	تطبیقات حساب	احمد شکری پاشا
	٣	بمك حفظ صحه‌سی	شکری بك
	٥	ادمون و نشانلیسی	
٢٠	٠	تدریسات اطفال	
	١٠	هند و افغانستان سیاحتنامه‌سی	
	٥	موسیقی اصطلاحاتی	
	١	محیی الدین عربی	صائم بك
	١	بایزید بسطامی	» »
	١	حجة الاسلام	» »
١٠	١	مرآت لسان فارسی	جودت بك
٢٠	١	معلم » عثمانی	» »
	٣	سواطع	شیخ وصفی
	٥	یادکار ناجی	معلم ناجی افندی
	٢٠	عثمانلی ادبیاتی نمونه‌لری	محمد جلال بك
٢٠	٧	عثمانلیجه جیب لغتی مجلد	عبدالله جودت بك
	١٥	مکاتیب خزینه‌سی	ضیاء الدین بك
	٤٥	مدار خاطرهٔ اطبا مجلد	
	١٠	مرآت قوانین	»
	٨	سیاحت ژورنالی	عالی بك
	٢	ارشاد صحت	عثمان رحمی بك
١٠	١	ندامت	
٢٠	٠	مکتوب پاکتی	
١٠	١	راشل	زیور بك
	١٠	خلاصهٔ اوامر عدلیه	حسام الدین بك

بالاده محرر کتابلردن طشره‌دن وقوعبوله‌جق سپارشلرك بدلاتی نقداً ویاخود پوسته پولی اوله‌رق طوغریدن طوغری‌یه کتبخانهٔ عاجزانه‌مه کوندرلدیکی حالده پوسته اجرتی آلنمقسزین وقت وزمانیله محلارینه ارسالی تعهد اولنور.

فیاتی : اجزاسی ٣ مجلدی ٥ غروشدر